

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Gabriela TOMEŠOVÁ

Mezistátní migrace v Latinské Americe

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury. Zároveň potvrzuji, že tištěná verze je shodná s verzí elektronickou.

V Olomouci 30. 7. 2012

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli ke vzniku této bakalářské práce, obzvláště panu RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. děkuji za cenné rady, připomínky a za jeho trpělivost, které mi v rámci vypracování mé práce poskytl.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Gabriela TOMEŠOVÁ**
Osobní číslo: **R09829**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Mezistátní migrace v Latinské Americe**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je zhodnotit trendy mezistátních migrací v oblasti Latinské Ameriky a Karibiku v posledním desetiletí a identifikovat možné rozvojové problémy spojené s tímto procesem.

Rozsah grafických prací:	dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy:	10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce:	tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:	viz příloha

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 4. dubna 2011

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

Z knižních titulů např.: ADAMCOVÁ, Lenka ; GOMBALA, Ivo . Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2001. 117 s. CARDOSO, Fernando Henrique; FALETO, Enzo. Závislost a rozvoj v Latinské Americe. Praha : Oeconomica, 2007. 107 s. CASTILLO, Manuel Ángel. Migración y fronteras. México : Plaza y Valdés, 2000. 513 s. DAY, David. Dobytelé : Nová historie moderního světa. Praha : Deus, 2006. 304 s. GOMBALA, Ivo. Latinská Amerika ve světové ekonomice: postavení a regionální ekonomická integrace v 90. letech. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2000. 24 s. HOFÍREK, Ondřej; KLVANOVÁ, Radka; NEKORJAK, Michal. Boundaries in motion : rethinking contemporary migration events. Brno : Centre for the Study of Democracy and Culture (CDK), 2009. 223 s. HORÁKOVÁ, Milada. Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly. Praha : VÚPSV, 2003. 97 s. CHALUPA, Jiří. Historia y geografía de América Latina. Olomouc : Univerzita Palackého, 1997. 89 s. KING, Russell. Atlas lidské migrace. Praha : Mladá fronta, 2008. 192 s. KUNC, Jiří ; BARTEČEK, Ivo. Dobytí a osvobození Latinské Ameriky. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta , 2008. 110 s. MUŽÁKOVÁ, Karina. Demografie : úvod do problematiky. Brno : Vysoká škola Karla Engliš, 2011. 91 s. NACHTIGALLOVÁ, Mariana. Politické, sociální a ekonomické problémy v zemích Latinské Ameriky a Pyrenejského poloostrova. Praha : Oeconomica, 2004. 208 s. OPATRŇÝ, Josef . Emigración centroeuropea a América Latina. Praha : Karolinum, 2000. RÁBELOVÁ, Eva; TŘEBICKÝ, Victor: Životní prostředí, migrace a bezpečnost. Úvod do problematiky. Ministerstvo životního prostředí. Ročník VIII, číslo 1. Praha c2000. SMĚLÍKOVÁ, Edita. Ekonomická geografie Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Brno : Mendelova Univerzita v Brně, 2010. 161 s. STOJANOV, Robert. Development, environment and migration : analysis of linkages and consequences . Olomouc : Univerzita Palackého, 2008. 201 s. VIGNOLI, Jorge Rodriguez; BUSSO, Gustavo. Migración Interna y Desarrollo en América Latina entre 1980 y 2005. Santiago de Chile : Naciones Unidas, 2009. Internetové zdroje: <http://www.mzv.cz/jnp/>, http://www.rozvojovka.cz/mezinarodni-migrace-a-rozvoj-ne-cekane-souvislosti_200_30.htm, <http://www.caat.cz/publikace/preh-studie/149-migrace>, http://www.politikon.cz/index.php?option=com_content&task=vi, <http://prg.xf.cz/kniha/kap1.htm>, <http://www.unhcr.cz/zakladni/?cid=33>, www.iom.in, www.migraceonline.cz, www.compas.ox.ac.uk, <http://www.migrationinformation.org/>, <http://www.migrationpolicy.org/>, <http://www.forcedmigration.org/>, <http://www.migr>, <http://www.migrace.com/cs/index.html>, <http://www.imigracecz.org/>, <http://www.mv>

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	9
1 ÚVOD	10
2 CÍL PRÁCE A PRACOVNÍ HYPOTÉZY	11
3 METODY ZPRACOVÁNÍ, ZDROJE DAT	12
4 MIGRACE, JEJÍ TYPY A ZÁKLADNÍ SMĚRY	13
4.1 Definice migrace a vymezení jejích základních typů	13
4.2 Základní směry migrací	15
4.3 Vztah migrace a rozvojových studií	16
5 HLAVNÍ MIGRAČNÍ TOKY, TRENDY, SMĚR A CHARAKTER MIGRACÍ V LATINSKÉ AMERICE.....	18
5.1 Vymezení Latinské Ameriky	18
5.2 Směry a trendy migrací	18
5.3 Hlavní migrační toky	22
5.4 Předpokládaný vývoj migrace ve 21. století	28
5.5 Migrace a gender	29
6 PŘÍČINY MIGRACÍ	31
6.1 Pull a push faktory	31
6.2 Environmentální příčiny	32
6.3 Socioekonomické příčiny	33
6.4 Politické příčiny	35
6.5 Migrace a globalizace	36
7 DŮSLEDKY MIGRACE A JEJÍ VLIV NA ROZVOJ STÁTŮ LATINSKÉ AMERIKY.....	38
7.1 Integrace cizinců	39
7.2 Brain drain (odliv mozků).....	40
7.3 Remittance	42
7.3.1 Vliv remitencí v Latinské Americe.....	45

8	MIGRAČNÍ POLITIKA, HOMETOWN ASSOCIATIONS	50
8.1	Trendy migrační politiky ve státech Latinské Ameriky	51
8.2	Problematika pouličních gangů v souvislosti s migrací.....	53
8.3	Hometown Associations	54
9	ZÁVĚR.....	58
10	SHRNUTÍ/SUMMARY/RESUMEN	60
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	62
	PŘÍLOHY	68

SEZNAM ZKRATEK

CAFTA – *Central American Free Trade Agreement*, Dohoda o volném obchodu mezi USA a Střední Amerikou

CARICOM – *Caribbean Community*, Karibské společenství

CELADE – *Centro Latinoamericano y Caribeño de Demografía*, Demografické centrum Latinské Ameriky

CEPAL – *Comisión Económica para América Latina y el Caribe*, Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik

HTAs – *Hometown Associations*, Sdružení migrantů

IADB – *Inter-American Development Bank*, Meziamerická rozvojová banka

IDB – *International Development Bank*, Mezinárodní rozvojová banka

IDPs – *Internally Displaced Persons*, Vnitřně vysídlené osoby

IMF – *International Monetary Fund*, Mezinárodní měnový fond

IMP – *International Migration Programme*, Program pro mezinárodní migraci

INE – *Instituto Nacional de Estadística*, Národní statistický úřad

IOM – *International Organization for Migration*, Mezinárodní organizace pro migraci

MERCOSUR – *Mercado Común del Sur*, Společný trh Jihu

MPI – *Migration Policy Institute*, Institut pro migrační politiku

OAS – *Organization of American States*, Organizace amerických států

OECD – *Organisation for Economic Cooperation and Development*, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

SELA – *Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe*, Ekonomický systém Latinské Ameriky a Karibiku

UNCTAD – *United Nations Conference on Trade and Development*, Konference OSN o obchodu a rozvoji

UNDP – *United Nations Development Programme*, Rozvojový program OSN

UNESCO – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

UNFPA – *United Nations Population Fund*, Populační fond OSN

UNHCR – *United Nations High Commissioner for Refugees*, Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

WB – *World Bank*, Světová banka

1 ÚVOD

Migrace je fenoménem, který provází historii lidstva od samého počátku a je jedním z důležitých základních problémů souvisejících s rozvojem mnoha států, proto si zaslouží, abychom mu věnovali větší pozornost.

Téma mé bakalářské práce jsem si vybrala na základě dlouhodobého zájmu o Latinskou Ameriku, který vyplynul z předchozího studia španělského jazyka. Zajímá mě nejen velmi rozmanitá historie a kultura Latinské Ameriky, ale také rozvojová problematika těchto zemí.

Z dějin je Latinská Amerika známá především jako cíl rozsáhlých mezikontinentálních migrací, které započaly bezprostředně po objevení kontinentu Kryštofem Kolumbem. Do nich se zapojili jak Evropané, tak Afričané. V současnosti je Latinská Amerika naopak většinou chápána jen jako místo, ze kterého vychází stabilní migrační tok na sever, především do USA. Současné migrační pohyby mezi latinskoamerickými zeměmi jsou známy podstatně méně, přestože pro ně mají neméně významné hospodářské, politické i sociální důsledky. Proto bych se chtěla v této práci věnovat nejen těmto latinskoamerickým mezistátním migračním proudům, ale také jejich rizikům, se kterými jsou spojeny, a dalším faktorům, jež mají bezprostřední vliv na rozvoj v této oblasti světa.

2 CÍL PRÁCE A PRACOVNÍ HYPOTÉZY

Hlavním cílem této práce je komplexní zhodnocení dosavadních trendů mezistátních migrací v Latinské Americe. Vedle charakteristiky hlavních migračních toků a jejich příčin se práce pokusí nastínit dopady mezistátní migrace na stávající rozvoj států Latinské Ameriky a na jejich migrační politiky. Naplnění těchto cílů bude přizpůsobena vnitřní struktura bakalářské práce.

První část práce bude věnována teoretickému rámci problematiky migrací. Vedle vymezení základních pojmů se zaměří na charakteristiku základních typů migrací a také přístupu rozvojových studií k mezinárodní migraci.

Další část práce se bude soustředit na statistickou charakteristiku migrací, klasifikaci jejich příčin a charakteru v období po roce 2000. Tyto poznatky budou shrnuty a zobecněny v kapitole o současných tendencích a důsledcích těchto migrací a jejich vlivu na budoucí vývoj států v Latinské Americe.

Závěrečná část bude věnována migrační politice se zaměřením na její směry v latinskoamerických státech, ilegální migraci, a činnosti organizace, která sdružuje migranty, s jejichž pomocí se snaží využít potenciál migračních procesů a jejich důsledků ve prospěch bývalých komunit migrantů v zemi původu.

Před vlastním zpracováním textu práce je možné vyslovit tyto pracovní hypotézy:

- a) Velký vliv na rozhodnutí lidí migrovat mají remitence, které jsou významným důsledkem migrací v Latinské Americe a mají pozitivní vliv na rozvoj těchto států.
- b) Lze očekávat spíše restriktivní migrační politiku států, které se snaží co nejvíce regulovat počet migrantů ve své zemi vzhledem k převládajícímu zápornému saldu migrace ve většině zemí Latinské Ameriky.
- c) Hlavní příčinou migrací v Latinské Americe bude touha tamějších obyvatel po zlepšení kvality svého života, života jejich rodin a využití svého potenciálu na pracovním trhu v jiné zemi, tudíž nejčastějším typem migrace je v tomto regionu migrace pracovní.
- d) Lze předpokládat, že v Latinské Americe převládá trend zvyšujícího se podílu účasti žen na migračních tocích. Ženy tvoří již 50 % všech migrujících osob v Latinské Americe, gender zde tedy hraje významnou roli.¹

¹ IOM: World Migration Report, 2010.

3 METODY ZPRACOVÁNÍ, ZDROJE DAT

Tato práce byla vypracována rešeršně-kompilační metodou, při které byly využity údaje, poznatky a informace získané nejen čerpáním z literárních pramenů, ale také z internetových zdrojů, časopisů a knih v elektronické podobě. Doplnkovým zdrojem informací byly články z odborných akademických časopisů (českých i zahraničních), jako jsou např. Mezinárodní vztahy, apod.

Pro nedostatek zdrojů v českém jazyce byly v první řadě využity zdroje v anglickém jazyce a zvláště pak v jazyce španělském, jež je úředním jazykem většiny zemí Latinské Ameriky, na které je tato práce zaměřena. Z knižních zdrojů v českém jazyce bylo čerpáno především z publikací odborníků, jako jsou R. Stojanov, J. Novosák a D. Drbohlav.

Mezi důležité zdroje, které výrazně pomohly při psaní této práce, patří rovněž zprávy a statistiky organizací zabývajících se migrací a její celkovou problematikou. Jedná se o tyto organizace a systémy databází: IOM, UNFPA, IMF, UNHCR, CEPAL, INE,² apod. Pro zpracování tabulek a grafů v této práci byla využita data a údaje z databází statistických úřadů a výše zmíněných organizací.

Při samotném procesu zpracovávání informací a dat v práci bylo obtížné podat čtenáři veškeré informace, neboť ne vždy jsou srovnatelné údaje snadno dostupné ve všech latinskoamerických zemích. Některé údaje jsou zpracovány v první řadě na základě odhadů. V případě podkapitoly o ilegální migraci se práce opírá o odhady úplně, protože příslušné údaje nejsou oficiálními statistikami poskytovány.

Veškeré použité zdroje jsou uvedeny na konci této práce.

² Zkratky těchto organizací, systémů databází a institucí jsou vysvětleny v seznamu zkratk.

4 MIGRACE, JEJÍ TYPY A ZÁKLADNÍ SMĚRY

4.1 Definice migrace a vymezení jejích základních typů

Vlivem neustálého vytváření nových technologií a jejich zdokonalování v průběhu historie lidstva rostla i jeho touha objevovat a podmanit si co největší kus pevniny. Dokazují to např. zámořské plavby, se kterými je spojeno objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem roku 1492 provázené migracemi evropských kolonizátorů, osadníků a následnými násilnými migracemi Afričanů na tento kontinent.³ Tento trend pokračoval i později, kdy se k evropským imigrantům připojili Asiaté a další lidé i z těch nejvzdálenějších koutů světa. Díky rostoucí globalizaci a moderní vyspělé technologii, propojení světa pomocí internetu a různým sociálním sítím byla těmto lidem usnadněna komunikace se svými domovy a příbuznými a oni tak byli schopni překonat hlavní bariéru vzdálenosti od domova, což jen podpořilo jejich rozhodnutí migrovat.⁴ Globalizací tedy bylo vytvořeno širší spektrum možností pro lidi migrovat přes hranice své rodné země a migrace se tak postupem času zdála být běžným jevem.

Pojem migrace je definován jako „geografický pohyb osob nebo skupin osob přes státní hranice nebo v rámci území jednoho státu. Jedná se o pohyb populace v nejširším slova smyslu, zahrnující jakýkoli druh pohybu obyvatelstva z místa na místo, bez ohledu na jeho délku, rozložení a motivy. Pojem migrace proto zastřešuje pohyb uprchlíků, vysídlených osob, ekonomických migrantů, jakož i osob cestujících za jiným účelem, včetně sjednocení rodiny.“⁵

Tento jev je vždy podmíněn nějakou hlavní či vedlejší příčinou, která může být ekonomická nebo mimoekonomická. Ne každý vykonává migraci dobrovolně, někteří jsou k ní donuceni okolnostmi. Proto migraci rozdělujeme na nucenou a dobrovolnou⁶. Další typy migrace můžeme rozlišovat podle toho, z jakého úhlu pohledu se na ně díváme. Může to být z pohledu samotného migranta, zdrojové země, nebo hostitelské země. L. Adamcová ve své knize⁷ klasifikuje migrace podle OSN⁸ na několik typů:

1. Migrace za vzděláním: přechodná migrace studentů na dobu studia.

³ King R., 2008.

⁴ Derek a kol., 2009.

⁵ IOM: Výkladový slovník migrační terminologie, 2011.

⁶ Drbohlav D., Uhrek, Z., 2007.

⁷ Adamcová L., (2009): *Rozvojová ekonomika*.

⁸ UN, 1998.

2. Migrace za praxí: lidé migrují za účelem práce na několik měsíců či let v rámci spolupráce příbuzných firem apod.
3. Migrace za prací: sezónní pracovníci, pracovníci na kontrakt, dočasní pracovníci, kvalifikovaní pracovníci, či podnikatelé.
4. Migrace za účelem usazení: lidé, kteří migrují do hostitelské země s úmyslem zůstat zde natrvalo.
5. Migrace za účelem sjednocení nebo vytvoření rodiny.
6. Žadatelé o azyl a uprchlíci: Tato kategorie obvykle nebývá zahrnuta do statistik mezinárodní migrace.
7. Nelegální migrace (také neregulérní nebo nevidovaná migrace): tito lidé nejsou zahrnuti ve statistikách, mají neplatné doklady.
8. Lidé vracející se do země původu (repatriace, reemigrace): lidé, kteří byli repatriováni nedobrovolně, ale i lidé, kteří se vracejí dobrovolně.

Příčinám migrace v rámci států Latinské Ameriky se budeme podrobněji věnovat v jedné z následujících kapitol.

Osoba, která vykonává tuto formu prostorové mobility, jakou je migrace, se nazývá migrant⁹. Migrant se může přemísťovat v rámci území jednoho státu, kde má trvalé bydliště. Migrace v tomto typu je označována jako vnitrostátní. V případě, že migrant svým přemístěním z místa na jiné místo překročí hranice daného státu, jedná se o mezistátní/mezinárodní migraci. Tento typ migrace je vymezen dobou trvání pobytu v cizí zemi. Ačkoli OSN stanovilo minimální časovou hranici 1 rok, některé státy si tuto časovou hranici stanovují odlišně a může být mnohem kratší.¹⁰ Nicméně je důležité zmínit, že migrace nezahrnuje všechny typy pohybu; neřadí se do ní služební/obchodní cesty, cestovní ruch, dojíždka za prací a studijní pobyty, také pobyty kratší než 3 měsíce, protože v tomto případě lidé neopouštějí své domovy natrvalo.¹¹

Migraci rovněž rozlišujeme z hlediska časového, konkrétně podle délky pobytu v cílové zemi, podle které se migrace dělí na dočasnou (krátkodobou) a trvalou (dlouhodobou). Dočasná migrace zahrnuje přemístění migranta za hranice země původu

⁹ UN, 1998, str. 17: Migrantem je podle definice OSN „člověk, který změní zemi svého původu obvyklého bydliště. Za obvyklé bydliště se považuje místo, kde člověk žije a kde tráví denní odpočinek.“

¹⁰ CEPAL, 2006.

¹¹ Derek a kol., 2009.

na určitou omezenou dobu, po jejímž uplynutí se migrant vrátí zpět.¹² Za trvalou migraci se považuje pobyt migranta v cílové zemi delší než 1 rok (podle stanov doporučení OSN, jak již bylo zmíněno výše).

Migrační pohyby v každém státě podléhají platným právním předpisům a směrnicím, kterými by se měl řídit každý migrant. Dle tohoto znaku dělíme migrace na legální, kdy se jedinec pohybuje na území země původu, tranzitní i cílové země v souladu s místními zákony, a ilegální.¹³ Ačkoli neexistuje žádná obecně platná definice, ilegální migrace je pohyb, který je proveden nezákonným vstupem do jiné země, při kterém byly porušeny platné právní předpisy a normy té či oné země, nebo migrující osoba neměla patřičné povolení či doklady pro vstup a nesplňuje tak požadavky pro pobyt v této zemi. Termín ilegální migrace bývá často zaměňován s podobným termínem „nelegální migrace“. V současnosti je však tento druhý typ termínu užíván spíše jen ve spojení s obchodováním s lidmi, pašováním migrantů apod.¹⁴ Kombinacemi výše zmíněných typů pak můžeme vytvářet typy komplexní (např. legální dlouhodobá zahraniční migrace apod.).

4.2 Základní směry migrací

Dříve než začneme dále pracovat s problematikou migrace v zemích Latinské Ameriky, měli bychom vyhodnotit základní statistické údaje, které charakterizují objem a směry mezinárodní migrace ve světě.

Mezinárodní organizace pro migraci (dále jen IOM) uvádí, že 3 % světové populace, což je asi 214 milionů lidí, žilo v roce 2010 mimo zemi, ve které se narodili. A migrantů stále přibývá. Na konci 20. století byl jejich počet odhadován na 150 milionů na celém světě, ale jen za období 2000–2010 se zvýšil zhruba o 64 milionů. Tato tendence pokračuje a počet migrantů ve světě stále roste každoročně skoro o 3 %.¹⁵

Podle odhadů z roku 2010¹⁶ v Latinské Americe a Karibiku dosahoval počet mezinárodních migrantů 25 milionů, což bylo cca 12 % z celkového počtu migrujících osob ve světě. To znamená, že z původních 21 milionů migrantů, který byl uveden za rok 2000, jejich počet během posledního desetiletí taktéž vzrostl. Mezi země s největším počtem migrantů v Latinské Americe patří Argentina (1,4 milionů).

¹² IOM: Výkladový slovník migrační terminologie, 2011.

¹³ Derek a kol., 2009.

¹⁴ IOM: Výkladový slovník migrační terminologie, 2011.

¹⁵ CEPAL, 2005.

¹⁶ Všechny následující číselné údaje v odstavci jsou převzaty z: International Organization for Migration [online], 2010.

Kolumbie je zase jedna ze zemí s největším počtem vnitřně vysídlených osob, které tvoří 8–11 % z její celkové populace. Podobná situace je rovněž v Peru a Mexiku. Celkový počet vnitřně vysídlených osob v Latinské Americe dosahuje 5,4 milionů. Mezi země s největším počtem uprchlíků patří Venezuela a jejich celkový počet v Latinské Americe činí 804 tisíc.

Co se týče struktury migrujícího obyvatelstva Latinské Ameriky podle pohlaví, relativně novým významným „aktérem“ na poli migrace se stávají ženy. Ačkoli v celosvětovém měřítku došlo ke snížení podílu migrujících žen, v Latinské Americe je trend opačný. Podle statistických údajů z roku 2010¹⁷ tvoří podíl migrujících žen na celkové migraci v Latinské Americe již 50 % a tento podíl se stále zvyšuje.

Nicméně je velmi problematické určit rozsah mezinárodní migrace ve skutečném měřítku z důvodu nedostatečné dokumentace migračních toků především v rozvojových zemích, mezi nimiž probíhá nejvíce vzájemných migrací. Velkým problémem jsou zároveň ilegální migrace, které je většinou také těžké zaznamenat, a proto ne vždy jsou zahrnuty do všech statistik.¹⁸

4.3 Vztah migrace a rozvojových studií

Migrace, její vliv a dopady na rozvoj států jsou předmětem rozvojových studií již několik let. Rozvojová studia se přiklánějí k názoru, že právě chudoba obyvatel, politická nestabilita a vojenské konflikty či občanské války jsou hlavními faktory, které nutí obyvatele opustit svou zemi a motivují je k migraci. Často přirovnávají migraci k poslední možné volbě přežití pro chudé.

Migrace je mnohdy opomíjena jako významný zdroj příjmů a faktor rozvoje. Rozvojová studia ji chápou spíše jako negativní jev a zaměřují se na její „masový“ charakter, který znamená v globálním měřítku velký problém a je potřeba jej řešit a snížit jeho rozsah. I z tohoto důvodu je migrace a rozvoj téma, které v současnosti nabírá na důležitosti nejen v rozvojových studiích, ale i na politické úrovni. Mnoho států se začalo zabývat touto problematikou v souvislosti s otázkou, jak může migrace ovlivnit situaci v rozvojových zemích a jakou měrou se podílí na jejich celkovém rozvoji nebo rozvoji jednotlivých regionů. Jsou zde kladeny otázky, zda je vliv migrace na rozvoj těchto chudých zemí pozitivní, a do jaké míry to naopak ovlivňuje země vyspělé. Velký důraz je rovněž kladen na koherentní přístup

¹⁷ International Organization for Migration [online], 2010.

¹⁸ Stojanov R., Gladišová L., 2011.

k migračním a rozvojovým politikám, založený na vzájemné spolupráci jednotlivých států, které by tak měly dospět ke zdárné regulaci a usnadnění migračních toků.¹⁹

V posledních letech je pozornost zaměřována především na potenciál a pozitivní vliv migrace, který by mohla mít na udržitelný rozvoj a snižování chudoby rozvojových zemí.²⁰

Nicméně, „vztahy migrace s rozvojem jsou mimořádně komplexní a citlivé k celé řadě faktorů odlišných pro jednotlivá území a dané okolnosti, a proto je jen velmi obtížné formulovat jednoznačné závěry ve směru pozitivních nebo negativních přínosů.“²¹

¹⁹Stojanov R., Novosák J., 2008.

²⁰Derek a kol., 2009.

²¹Stojanov R., Gladišová L., 2011.

Pozitivním a negativním vlivům migrace na rozvoj se budeme více věnovat v jedné z následujících kapitol.

5 HLAVNÍ MIGRAČNÍ TOKY, TRENDY, SMĚR A CHARAKTER MIGRACÍ V LATINSKÉ AMERICE

5.1 Vymezení Latinské Ameriky

Dříve, než se v této práci budeme věnovat migračním tokům a charakteristice migračních trendů v Latinské Americe, měli bychom si jasně vymežit státy, které zahrnuje tato oblast. Za státy patřící do Latinské Ameriky v této práci považujeme státy Střední Ameriky s Mexikem, státy Karibiku a státy Jižní Ameriky. Latinská Amerika je definována především kulturními prvky pocházejícími ze společného románského dědictví, které jsou převážně charakteristické společným náboženstvím (křesťanství) a jazyky románského původu jako španělština, portugalština a v některých případech i francouzština. Ačkoli Karibik nebývá často považován za součást Latinské Ameriky a někteří autoři jej vyčleňují z tohoto názvu²², nelze popřít úzké historické, sociálně-ekonomické a politicko-geografické vazby, které tyto státy navzájem ovlivňovaly řadu let. Proto ani zde je nebudeme zvlášť vyčleňovat a budeme za státy patřící do Latinské Ameriky²³ považovat všechny, jež se nacházejí jižně od Spojených států, včetně karibské oblasti.²⁴

5.2 Směry a trendy migrací

Migrace je velmi rozsáhlý jev, který není vždy snadno a dobře zmapovatelný a zaznamenanatelný ve všech zemích. Velkým problémem v některých zemích je nedostatek informačních zdrojů, jejich spolehlivost a dostupnost. Z tohoto důvodu je někdy velmi těžké posuzovat změny v migraci, předvídat je nebo posoudit celkový účinek migračních procesů. Výjimkou není ani Latinská Amerika. Pro Latinskou Ameriku, která má celou svou historii propletenou migračními toky ze všech koutů světa, není migrace ničím novým.²⁵

²² Někteří autoři spíše používají složený název Latinská Amerika a Karibik z důvodu dnes již rozdílných kulturních hodnot v mnoha karibských státech s výjimkou Kuby, Portorika a Dominikánské republiky.

²³ Jedná se o tyto státy: Mexiko; 7 států Střední Ameriky (Belize, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Panama, Salvador); 12 států Jižní Ameriky (Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Ekvádor, Guyana, Kolumbie, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay, Venezuela); 13 států v karibské oblasti (Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Dominika, Dominikánská republika, Grenada, Haiti, Jamajka, Kuba, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincenc a Grenadiny, Trinidad a Tobago); ostatní závislá území nebo zámořské departementy (Anguilla, Britské Panenské ostrovy, Kajmanské ostrovy, Francouzská Guyana, Guadeloupe, Sv. Martin (fr.), Sv. Bartoloměj, Martinik; ostrovy dřívějších Nizozemských Antil, na které se rozpadly: Sv. Martin (niz.) – Saba – Sv. Eustatius – Curacao – Bonaire; Portoriko, Americké Panenské ostrovy, Turks a Caicos). IOM: World Migration Report, 2010.

²⁴ Fňukal M., Szczyrba Z., 2006.

²⁵ CEPAL, 2006.

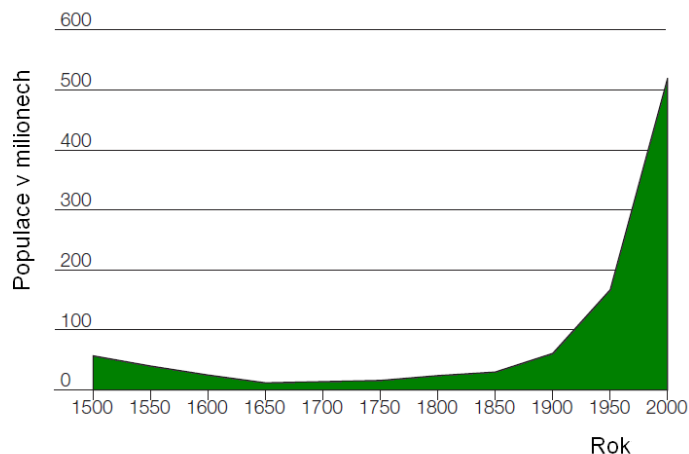
Ačkoli jsou migrační procesy obecně velmi dynamické, v Latinské Americe probíhaly poněkud pomaleji. Od 16. století až do poloviny 20. století byla Latinská Amerika velmi atraktivní oblastí pro imigranty ze všech koutů světa (především z Evropy), kdy zde probíhala výrazná rasová i kulturní výměna. Za koloniálního období sem bylo násilně dovlečeno černošské obyvatelstvo z Afriky, které bylo nuceno vykonávat levnou otrockou práci na plantážích a v dolech. Mnoho dalších přistěhovalců zde hledalo útočiště a nové příležitosti. Postupně Latinská Amerika prošla v průběhu posledních 200 let zásadní proměnou. Z bývalých koloniálních států se již staly státy nezávislé a otroctví bylo zrušeno. Migrační toky do Latinské Ameriky tak změnilý svůj směr i charakter. Latinská Amerika se stala zdrojem emigrace a s příchodem industrializace se zde stala významným prvkem mezistátní i vnitřní migrace (z venkova do měst).²⁶

Na migrační toky v Latinské Americe měla vliv celá řada faktorů, ať už v regionálním nebo globálním měřítku. Vývoj migračních procesů zde probíhal v návaznosti na politickou, ekonomickou a demografickou situaci. Značný vliv měla i poptávka po levné pracovní síle hlavně v průmyslových zemích. Velkým podnětem pro rozprůdění migračních toků se mimo jiné stala vysoká porodnost, snížení úmrtnosti a populační růst, se kterým se potýkaly státy Latinské Ameriky zejména v 50. a 60. letech 20. století. Celkový počet obyvatel Latinské Ameriky tak vzrostl ze 167 milionů v roce 1950 na 523 milionů v roce 2000 (viz obr. 1).²⁷ Demografické statistiky a statistiky migračních toků v Latinské Americe za poslední desetiletí rovněž ukazují, že obyvatel výrazně přibývá. V roce 2012 dosahuje počet obyvatel Latinské Ameriky celkem téměř 600 milionů.²⁸

²⁶ SICREMI, 2011.

²⁷ Durand J., 2009.

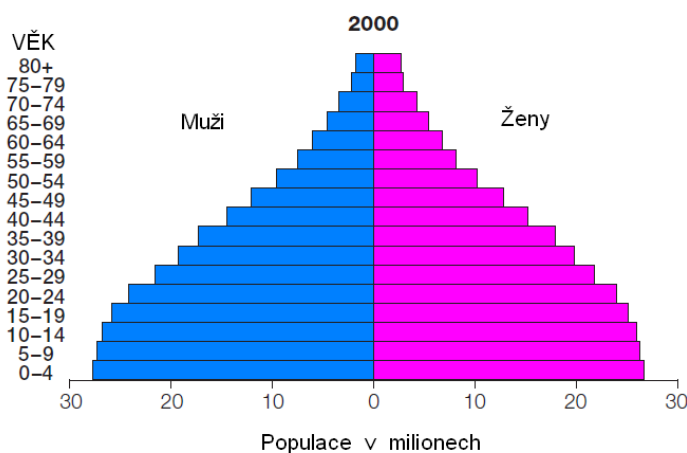
²⁸ Trading Economics [online], 2012.

Obr. 1: *Vývoj populace Latinské Ameriky v letech 1500–2000*

Upraveno autorkou dle zdroje: Population bulletin. Brea, J. A., 2003

Tato situace nejen že přispěla k migračnímu procesu, ale také se významně podílela na jeho charakteru. Velký demografický růst v Latinské Americe během 50. let 20. století měl za následek nárůst dětské složky populace (viz obr. 2), která se zde po dosažení plnoletosti potýkala s nedostatkem pracovních míst a jiných možností, a proto se mnoho lidí rozhodlo zkusit hledat nové příležitosti jinde.

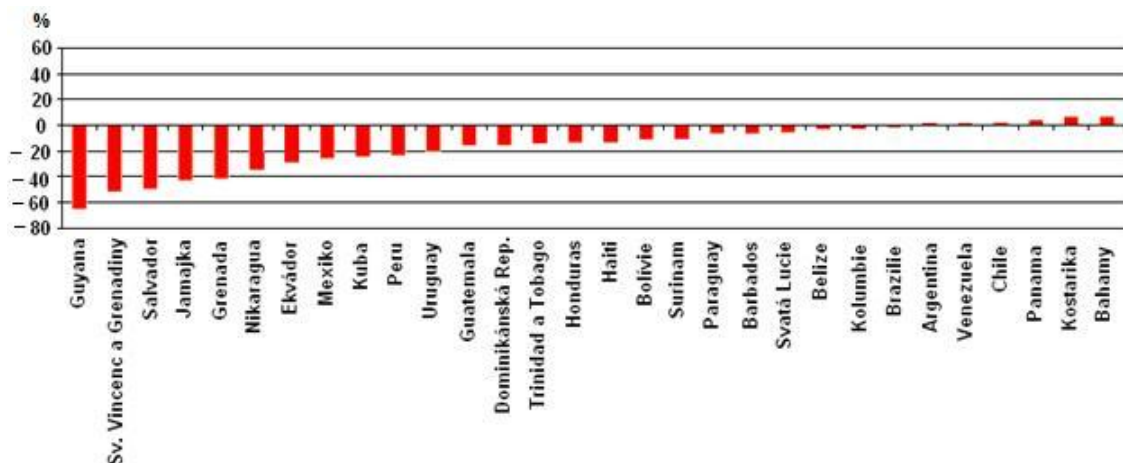
Obr. 2: *Populace Latinské Ameriky podle věku a pohlaví v roce 2000*

Upraveno autorkou dle zdroje: Population bulletin. Brea, J. A., 2003.

Nárůst emigrace (hlavně obyvatel v produktivním věku)²⁹ ve státech Latinské Ameriky byl od 2. poloviny 20. století až do roku 2010 tudíž značný. V letech 2005–2010 byla nejhorší situace v Guyaně, Salvadoru a několika karibských státech,

²⁹ Jako příklad je zde uvedena věková struktura migrantů jednoho ze států Latinské Ameriky, viz příloha č. 2.

kde emigrace mládeže přesahovala 50 % z celkové emigrace (viz obr. 3). K dalším zemím, kde byla situace velmi podobná, avšak o trochu lepší, se řadí Jamajka, Grenada, Mexiko, Ekvádor a Nikaragua. Jen v několika málo zemích Latinské Ameriky vedla tedy imigrace k nárůstu počtu obyvatel v produktivním věku.³⁰

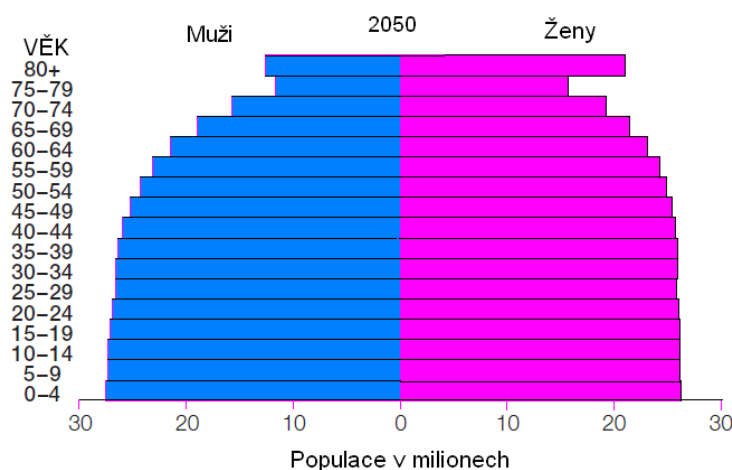
Obr. 3: Podíl mládeže ve věku 20–24 let na saldu migrací ve vybraných státech Latinské Ameriky v letech 2005–2010 (%)

Upraveno autorkou dle zdroje: SICREMI, 2011.

Nicméně by se tato situace díky stálému přílivu imigrantů a postupnému hospodářskému růstu v některých zemích mohla za pár let stabilizovat. Během posledního desetiletí doznívá demografická revoluce a bude pozvolna docházet k poklesu populačního růstu. Zvyšuje se tendence stárnutí obyvatelstva zemí Latinské Ameriky následkem výrazného snížení úmrtnosti a poklesu porodnosti během krátkého časového horizontu, díky kterému se zároveň prodloužila průměrná délka života při narození na cca 73 let v letech 2005–2010. Je tedy jen otázkou času, jaký dopad to bude mít na migrační procesy v těchto zemích, které se tak budou muset vyrovnávat s novou výzvou v podobě stárnoucí populace, jejíž podíl se může téměř ztrojnásobit do roku 2050 (viz obr. 4), kdy každý 5. obyvatel Latinské Ameriky bude starší 65 let.³¹

³⁰ SICREMI, 2011.

³¹ Durand J., 2009.

Obr. 4: *Prognóza struktury populace Latinské Ameriky podle věku a pohlaví v r. 2050*

Upraveno autorkou dle zdroje: Population bulletin. Brea, J. A., 2003.

Na charakteru migrací v Latinské Americe, jaké známe dnes, se zcela určitě také podepsala ekonomická krize, se kterou se země Latinské Ameriky začaly potýkat ve větším měřítku už ve 2. polovině 20. století a která se projevovala např. nekontrolovatelnou inflací a devalvací národní měny, snížením poptávky na pracovním trhu, atd. Situaci v některých zemích navíc zhoršovala opakující se politická nestabilita. Kombinace těchto faktorů vedla k prohlubování nerovnosti v příjmech a sociální nerovnosti v zemích Latinské Ameriky, k chudobě, nejistému stavu na trhu práce a podpořila tak rozhodnutí obyvatel emigrovat.³² Další významná ekonomická krize, kterou si prošel celý svět včetně zemí Latinské Ameriky, se plně projevila právě v průběhu posledního desetiletí, roku 2008–2009, a s jejími následky se potýkáme dodnes. V tomto období došlo k velkému nárůstu nezaměstnanosti v zemích Latinské Ameriky, který negativně ovlivnil charakter migračních toků a rovněž zvýšil počet zpětných migrací³³. Avšak i přes ekonomickou krizi a její negativní důsledky, které zasáhly mnoho zemí, zůstává intenzita migračních pohybů nadále vysoká.³⁴

5.3 Hlavní migrační toky

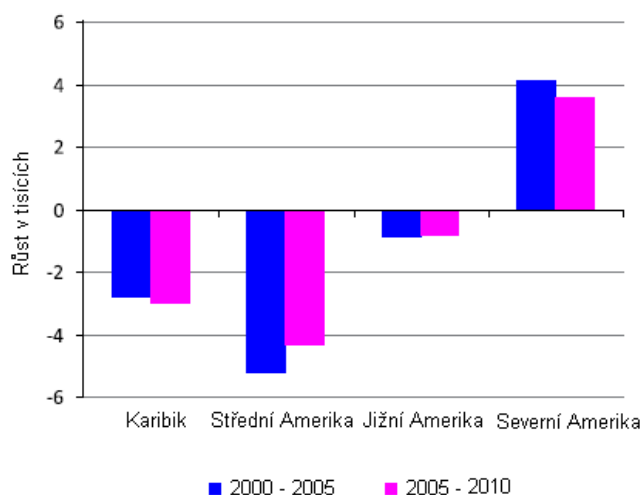
Mezistátní migrace v rámci Latinské Ameriky se v průběhu let 1970–2010 nějak výrazně nezměnila. Počet imigrantů se v latinskoamerických zemích zvýšil

³² Durand J., 2009.

³³ Jako příklad je zde uvedena zpětná migrace obyvatel jednoho ze států Latinské Ameriky, viz příloha č. 3.

³⁴ IOM: World Migration Report, 2010.

jen nepatrně, ačkoli jsou zde výjimky jako např. Argentina, Kostarika, Venezuela nebo několik ostrovních států v Karibiku (např. Bahamy), kde je tento trend opačný a stále převažuje imigrace nad emigrací. Těchto zemí je v Latinské Americe ale opravdu velmi málo.³⁵ Většina zemí Latinské Ameriky se potýká s negativním migračním saldem (viz obr. 5), které se v posledních letech stále zvyšuje. Populační prognózy předpokládají v následujícím desetiletí zastavení růstu negativního migračního salda a následně jeho postupné snižování.³⁶

Obr. 5: *Průměrné roční saldo migrace na 1000 obyvatel podle regionů*

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM: World Migration Report, 2010.

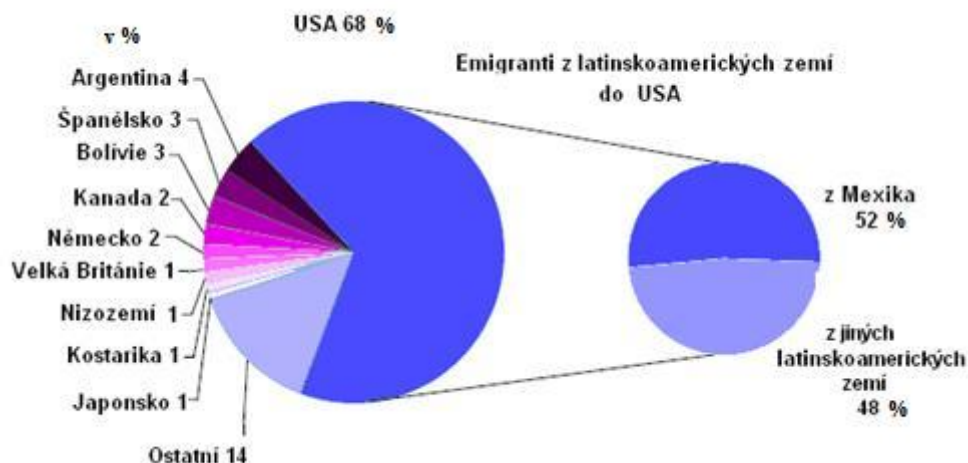
Hlavní toky migrací jsou určeny stále měnícími se nejen socioekonomickými, ale i politickými podmínkami a aktuální situací, ve které se země nachází. V souvislosti s těmito faktory můžeme migraci v Latinské Americe rozdělit do třech hlavních migračních toků, které zde probíhají. V první řadě se jedná o největší a nejvýznamnější tok migrantů směřujících ze zemí Latinské Ameriky na sever do vyspělých států Anglosaské Ameriky, tj. Spojených států a Kanady, ačkoli v Kanadě je jich mnohonásobně méně než ve Spojených státech. Počet latinskoamerických imigrantů v USA za rok 2000 byl přibližně 15 milionů. Podle odhadů z roku 2010³⁷ stoupl tento počet již na 27 milionů a v současnosti tvoří více než polovinu všech přistěhovalců ve Spojených státech. Na špici těchto přistěhovalců stojí Mexičané, kteří zaujímají více než

³⁵ CEPAL, 2006.

³⁶ Ratha D., Shaw W., 2007.

³⁷ U.S. Census Bureau, 2010.

50% podíl z celkového počtu imigrantů a jsou hlavním zdrojem levné pracovní síly pro Spojené státy (viz obr. 6). V těsném závěsu za mexickými imigranty v USA jsou Kubánci, Dominikánci a Salvadorci.³⁸

Obr. 6: Hlavní cílové země latinskoamerických emigrantů v roce 2000

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM, World Migration Report, 2010.

Dalším významným migračním proudem pro obyvatele Latinské Ameriky je zaoceánská migrace. V rámci tohoto typu migrace směřují Latinoameričané do některých evropských zemí, se kterými si jsou historicky či etnicky blízcí, jako je např. Španělsko.³⁹ Latinskoameričtí imigranti zde tvoří přibližně 38 % všech přistěhovalců. Jinou typickou zaoceánskou destinací je pro ně Japonsko, kde převládají z obyvatel Latinské Ameriky brazilští imigranti.⁴⁰

Většina migrantů zemí Latinské Ameriky se pohybuje v rámci této oblasti ve směru migrace jih-jih⁴¹. Tento typ migrace je třetím a posledním z hlavních migračních toků, ve kterém obyvatelé Latinské Ameriky směřují do sousedních zemí, které se nacházejí v těsné blízkosti, jsou ekonomicky vyspělejší a nabízejí se zde větší pracovní příležitosti. Migrace mezi sousedními zeměmi probíhají např. z Kolumbie do Venezuely a Ekvádoru; z Bolívie, Chile, Paraguaye a Uruguaye do Argentiny; z Peru a Paraguaye do Chile; z Nikaraguy do Kostariky apod.⁴²

³⁸ CEPAL, 2005.

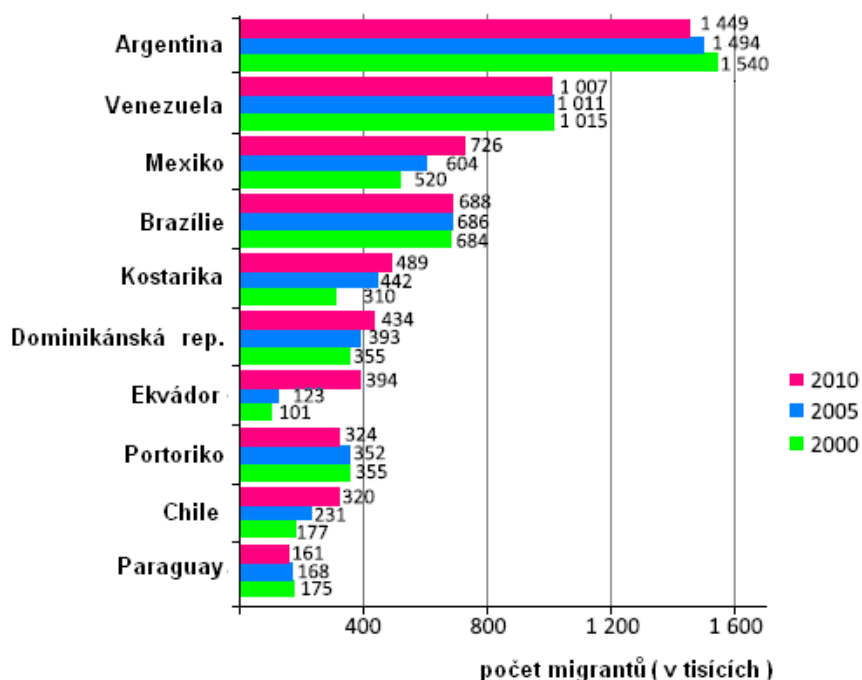
³⁹ Fňukal M., Szczyrba Z., 2006.

⁴⁰ Durand J., 2009.

⁴¹ Za typ migrace jih-jih je označována vzájemná migrace mezi rozvojovými zeměmi.

⁴² CEPAL, 2005.

Již dříve byly hlavními cíli imigrantů v Latinské Americe především 2 státy, Argentina a Venezuela, ve kterých roku 2010 dosahoval počet imigrantů 1,4 milionů a 1 milion. Do těchto států směřovali hlavně obyvatelé Chile, Paraguaye a Kolumbie. Dalšími zeměmi s výrazným počtem přistěhovalců jsou Brazílie, Mexiko, Kostarika, Dominikánská republika, Ekvádor, Portoriko, Chile a Paraguay, jak můžeme vidět na obr. 7.

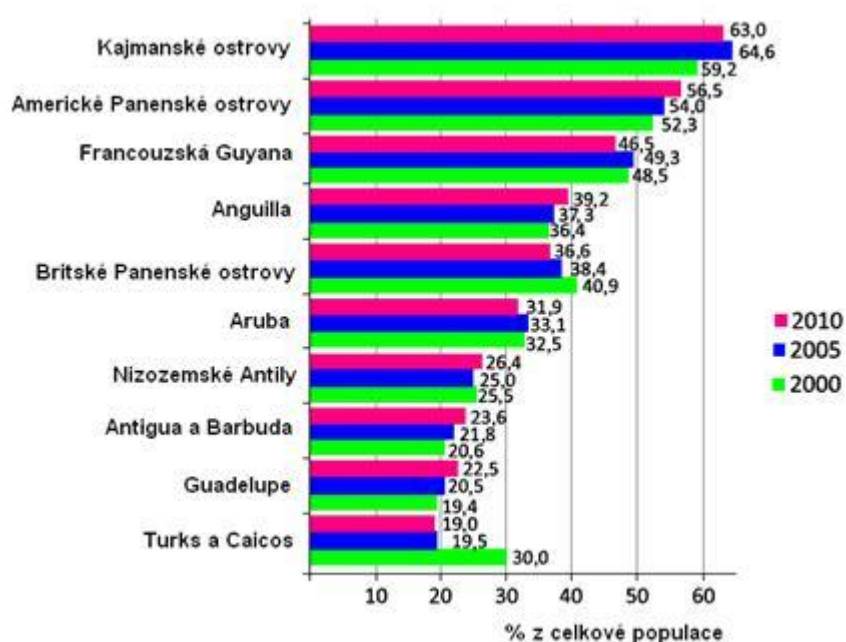

Obr. 7: Země s největším počtem imigrantů v Latinské Americe za rok 2000, 2005 a 2010

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM: World Migration Report, 2010.

V zámořských územích a departamentech v oblasti Karibiku zaujímají imigranti největší podíl na celkovém počtu obyvatelstva jednotlivých států. Státy s nejvyšším podílem imigrantů na obyvatelstvu znázorňuje obr. 8.⁴³

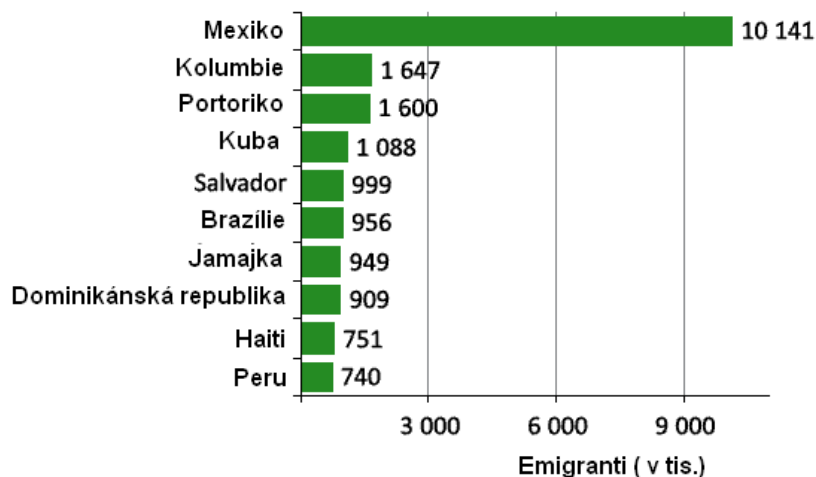
⁴³ IOM: World Migration Report, 2010.

Obr. 8: Podíl migrantů na celkové populaci ve vybraných zemích Karibiku za rok 2000, 2005 a 2010 (%)

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM: World Migration Report, 2010.

Nejvíce latinskoamerických emigrantů pochází z těchto států: Mexiko, Kolumbie, Portoriko, Kuba, Salvador, Brazílie, Jamajka, Dominikánská republika, Haiti, Peru (viz obr. 9).

Obr. 9: 10 zemí s největším počtem emigrantů v Latinské Americe v roce 2000

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM: World Migration Report, 2010.

V souvislosti s latinskoamerickými migranty směřujícími do USA je důležité neopomenout tzv. tranzitní země. Tranzitní země jsou hostitelské země, jež jsou

dočasným cílem pro přistěhovalce směřující do rozvinutých zemí (v tomto případě se jedná o Spojené státy a Kanadu) a přes které migranti jen prochází. Mezi tyto země patří především Mexiko, které je přímým a jediným pevninským sousedem (ze států Latinské Ameriky) Spojených států. Mexiko se tak stává cílem imigrantů ze Střední či Jižní Ameriky směřujících do USA nebo Kanady. Pro mnoho migrantů se jedná jen o „dočasnou zastávku“, někteří se zde však nakonec usadí natrvalo nebo zde dokonce mohou nedobrovolně zůstat ať už z finančních nebo jiných důvodů.⁴⁴

Kostarika a Belize, díky své vyspělosti a vyšší ekonomické úrovni než jakou mají ostatní středoamerické státy, se ve 2. polovině 20. století potýkaly rovněž s přílivem migrantů podobně jako Mexiko, jež tvořilo převážně rovněž obyvatelstvo států Střední Ameriky (Nikaraguy, Salvadoru a Guatemaly). V průběhu posledního desetiletí byla situace v těchto zemích velmi podobná a migrační toky se nijak výrazně nezměnily. Imigranti z Guatemaly a Salvadoru tvoří již více než 15 % obyvatel Belize. Kostarika zaujímá stále první místo v celkovém počtu imigrantů ve Střední Americe, jejichž hlavní podíl (83 %) tvoří Nikaragujci. Bohatší státy Střední Ameriky se staly křižovatkou mnoha migračních toků a slouží jako dočasný domov lidem, kteří se rozhodnou migrovat do USA.⁴⁵

Další migrační toky ve Střední Americe, které probíhají v rámci sousedních států nebo např. do jižních států Mexika, jsou spojeny především se sezónností, tzn., že se lidé stěhují v rámci dočasné pracovní mobility tam, kde se zrovna nabízí sezónní práce v zemědělství, která je stěžejní pro jejich živobytí. Tento migrační trend je otázkou dlouholeté tradice nejen ve Střední Americe, ale i v ostatních státech Latinské Ameriky.⁴⁶

Karibik je, co se týče migračních pohybů, velmi různorodý a pestrý. Tyto migrační pohyby se vyznačují nedostatkem informací z důvodu velké míry nelegální migrace karibských obyvatel, kteří často cestují bez dokladu totožnosti. Státy v karibské oblasti jsou podobně jako země Střední Ameriky hlavně tranzitní zónou pro migranty směřující do Spojených států nebo jiných zemí Latinské Ameriky. Migrování obyvatel některých karibských států je z části usnadněno členstvím v Karibském společenství (CARICOM).⁴⁷

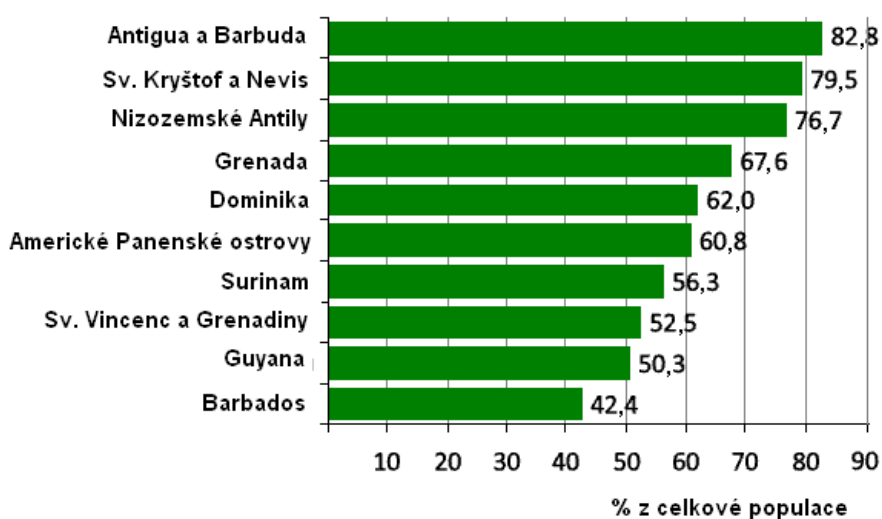
⁴⁴ Ratha D., Shaw W., 2007.

⁴⁵ Núñez de Escorcía V., 2007.

⁴⁶ CEPAL, 2006.

⁴⁷ UNESCO, 1999.

Již v minulosti znamenala migrace pro mnoho obyvatel karibských států strategií pro přežití a v některých zemích je tomu tak do teď. I z tohoto důvodu je pro karibskou oblast charakteristickým rysem především emigrace (viz obr. 10), nelegální a cirkulační migrace. Mezi nejvýznamnější migrační toky v Karibiku rozhodně patří migrace Hait'anů do Dominikánské republiky, jejichž příčiny migračních pohybů jsou hluboce zakořeněny v historii. Převládá zde sezónní migrace, kdy se lidé stěhují za zemědělskými pracemi. V poslední době se však o Dominikánské republice v souvislosti s migrací mluví jako o zemi, kde se daří nelegálnímu obchodu s ženami, které zde skončí jako prostitutky.⁴⁸

Obr. 10: 10 karibských zemí s nejvyšším podílem migrantů na obyvatelstvu v roce 2000
Upraveno autorkou dle zdroje: IOM, World Migration Report, 2010.

5.4 Předpokládaný vývoj migrace ve 21. století

Navzdory ekonomické krizi a globálnímu poklesu ekonomiky od začátku 21. století, kdy v této situaci nelze popřít některé negativní dopady na pokles poptávky po pracovní síle na mezinárodní úrovni, zejména v některých odvětvích, si migrační pohyby udržují rostoucí trend. S nedostatkem pracovní síly se v průběhu posledního desetiletí potýkají především vyspělé země, což je nutí ke změně strategie a přehodnocení dosavadních migračních politik a opatření. Čím dál víc má svých zastánců politika volného obchodu a pohybu osob a země se snaží přilákat více pracovníků v produktivním věku. Migrace 21. století bude ovlivněná také významnými demografickými změnami, které se nesou ve znamení rychlého nárůstu obyvatel hlavně v rozvojových zemích a klesajícího počtu

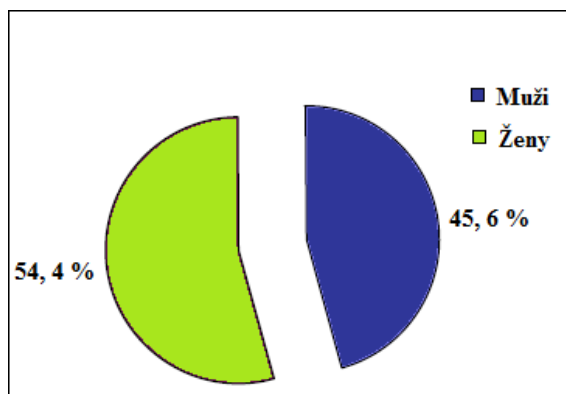
⁴⁸ Núñez de Escorcía V., 2007.

obyvatel a jejich stárnutí v zemích vyspělých. Řešením je pro tyto země právě proces migrace, který by vyspělým zemím zajistil potřebnou pracovní sílu.⁴⁹

5.5 Migrace a gender

Důvodů, proč rozlišovat v rámci migračních procesů pohlaví migrujících jedinců, je v dnešní době mnoho. Ženy už nejsou tak pasivní jako v minulosti a i jejich postavení se v mnoha zemích zlepšilo, což jen podnítilo jejich rozhodnutí zapojit se více do migračních procesů. Gender hraje v procesu migrace důležitou roli, která nesmí být ignorována. Příčiny migrace žen a mužů jsou různé, stejně tak jako jejich migrační chování, rodině vztahy či zkušenosti, ze kterých vychází podnět k migraci a které se odráží v charakteru migračních toků a tendencí. Studiu genderu v migraci by se měly věnovat i samotné státy, které by pak na základě charakteru migračních toků podle pohlaví měly formulovat svou migrační politiku. Role žen v tomto procesu je však mnohdy podceňována, ne-li dokonce opomíjena.⁵⁰

Jedna ze zvláštností migračních tendencí Latinské Ameriky v posledním desetiletí je vzrůstající počet migrujících žen a oproti jiným státům ve světě je migrace žen v Latinské Americe jedním z nejdůležitějších migračních procesů.⁵¹ Podíl žen na migračních proudech již přesáhl polovinu všech migrantů v Latinské Americe (viz obr. 11) a ženy zde dominují většině migračních toků (nejvíce v karibské oblasti), které směřují především do ekonomicky rozvinutějších zemí, kde mají větší pracovní příležitosti.⁵²

Obr. 11: Podíl mužů a žen na celkovém počtu imigrantů v Argentině v roce 2001

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM (2008), *Pérfil Migratorio de Argentina*.

⁴⁹ Durand J., 2009.

⁵⁰ International Organization for Migration [online], nedatováno.

⁵¹ SELA, 2009.

⁵² IOM: World Migration Report, 2010.

Největší počet žen podílejících se na migračních tocích v Latinské Americe je zaznamenán v Dominikánské republice, kde tvoří téměř 60 %. Dále jsou to státy jako Kolumbie, Peru a Ekvádor. Významná feminizace migračních toků probíhá při emigraci nikaragujských žen do Kostariky, paraguayských žen do Argentiny a peruánských žen do Chile.⁵³

Podíl žen na celkové migraci v Latinské Americe začal vzrůstat hlavně během hospodářské krize v 80. letech 20. století, kdy výrazně stoupla nezaměstnanost mužů a ženy byly nuceny podílet se více na vstupu na pracovní trh. Tradičně se ženy uplatňovaly a uplatňují dodnes nejvíce v zaměstnáních v souvislosti s domácími pracemi⁵⁴, ošetrovatelstvím, pečovatelskou službou, úklidem, prací v továrnách apod. Díky migraci má mnoho žen kromě lepší možnosti najít si práci i lepší přístup ke vzdělání a celkově získá větší povědomí o svých právech.⁵⁵

Většinu migrantů Latinské Ameriky tvoří lidé v produktivním věku, tzn. ve stáří 15–64 let. Značná část z nich je tvořena ženami starší věkové skupiny. Muži najdou více uplatnění jako manuální pracovní síla, ženy naopak většinou mají vyšší dosažené vzdělání, díky kterému se jejich pracovní možnosti téměř vyrovnávají s těmi mužskými. To je hlavním stimulem pro další ženskou migraci.⁵⁶ Migrace pro ženy ale zároveň představuje určité riziko a přináší s sebou i negativní dopady na společnost v podobě nárůstu rozvodů, bezdětnosti, samoty, apod. Ženy jsou také nejvíce ohroženou a zranitelnou skupinou migrantů.⁵⁷ Často se totiž stává, že v zemi, do které ženy migrovaly za účelem získání lepšího zaměstnání, jsou také obtížnější hospodářské podmínky a ony jsou tak nuceny zapojit se do pracovního procesu v rámci tzv. šedé ekonomiky jako např. pouliční prodavačky. V horším případě se stanou oběťmi obchodu s lidmi a skončí jako prostitutky.

⁵³ Robert E., 2009.

⁵⁴ Jako příklad je zde uveden jeden ze států Latinské Ameriky, viz příloha č. 4.

⁵⁵ CEPAL, 2006.

⁵⁶ UNESCO, 1999.

⁵⁷ UNFPA, 2006.

6 PŘÍČINY MIGRACÍ

Cílem této kapitoly je vysvětlit základní příčiny mezinárodní migrace se zaměřením na příčiny mezistátních migrací v Latinské Americe. Příčiny migrace jsou souhrnem různorodých faktorů, které bývají často vzájemně podmiňovány. Tyto faktory jsou součástí dlouhého a často komplikovaného procesu rozhodování a chování migranta. Vnitřní pohnutky migranta jsou z velké části ovlivněny vnějšími okolnostmi, jejichž působení a podoba se liší podle místa, ke kterému se váží. Těmito místy máme na mysli zemi původu, tranzitní zemi a cílovou zemi. Rozhodnutí a chování migranta je v první řadě závislé na strukturálních parametrech, jež tvoří jeho věk, pohlaví, zdravotní stav, úroveň vzdělání, atd. Dalšími určujícími parametry jsou socioekonomická situace migranta, politická situace a migrační politika v jeho zemi a zemi hostitelské, kam se chce uchýlit. Rozhodující je také samotná geografická poloha těchto zemí a mnoho dalších okolností. Ne vždy tedy můžeme označit migrujícího jedince za „pána situace“, pokud je jeho rozhodnutí vázáno tolika faktory.⁵⁸

6.1 Pull a push faktory

Ačkoli je migrace konečným výsledkem rozhodnutí jednotlivce, neznamená to, že je toto rozhodnutí založeno výlučně na dobrovolnosti. Proto se příčiny migrace všeobecně dělí na dobrovolné a nucené. Dobrovolná migrace probíhá na základě individuálního svobodného rozhodnutí jednotlivce nejčastěji za účelem sjednocení rodiny, zlepšení svých životních podmínek, pracovní migrace nebo dočasné migrace za účelem studia. Pozitivní faktory, které lákají tyto jedince do cílové země migrace, nazýváme pull faktory. Pull faktory ztraktivňují cílovou zemi a lákají přistěhovalce do vyspělejších zemí, kde jsou mnohem lepší příležitosti, ekonomická prosperita, svoboda, politická stabilita, kde mohou dosáhnout kvalitnějšího vzdělání, vyšších příjmů a je jim zajištěno dodržování lidských práv.⁵⁹

Lidé, kteří jsou nuceni opustit své domovy, aniž by chtěli, jsou oběťmi tzv. nucené migrace. Do této kategorie bývají řazeni jedinci, kteří se nazývají uprchlíci nebo vnitřně vysídlené osoby⁶⁰. Nucená migrace je způsobená různými nepříznivými podmínkami pro život v místě jejich bydliště, kdy v důsledku negativních faktorů, jako jsou válečné

⁵⁸ Drbohlav D., 2003.

⁵⁹ Adamcová L., 2009

⁶⁰ Pojmy jsou vysvětleny v terminologickém slovníku.

konflikty, nestabilní politická situace, nedodržování lidských práv, demografický tlak, náboženský nebo rasově motivovaný útlak, nedostatek pracovních příležitostí či nízký příjem, již není člověk schopen nadále uživit sebe a svou rodinu a žít důstojný život, jaký vedl dříve. V tomto případě je často jedinou možnou šancí na přežití útěk. V souvislosti s příčinami migrace považujeme tyto negativní faktory za tzv. push faktory, které vypuzují jedince ze svého prostředí.⁶¹

6.2 Environmentální příčiny

Za push faktory považujeme rovněž veškeré environmentální problémy a přírodní katastrofy (povodně, zemětřesení, tsunami, změna klimatu, hurikán...), na základě kterých dochází v postižených oblastech k nedostatku vody, potravy, hladomorům, kontaminaci půdy, ovzduší, zvýšené kriminalitě, nedostatečné zdravotní péči, ztrátě živobytí. A právě s těmito problémy je spojená environmentální migrace a problematika environmentálních uprchlíků. „Environmentální uprchlíci jsou lidé, kteří byli donuceni dočasně nebo trvale opustit svoje původní bydliště v důsledku významného narušení životního prostředí, které ohrožovalo jejich existenci anebo vážně ovlivnilo kvalitu jejich života.“⁶² Tito lidé se nachází ve velmi nelehké situaci, jelikož nemají narozdíl od uprchlíků, kteří jsou vyhnáni z domovů na základě politických či jiných důvodů, nárok na jakoukoli ochranu nebo azyl.⁶³

Degradace životního prostředí způsobená přírodními katastrofami nebo v důsledku antropogenních činností je jedním z důležitých determinantů, které ovlivňují migraci i v Latinské Americe. Navíc příčinou nerovnoměrného geografického rozložení obyvatelstva jsou lidé latinskoamerických zemí mnohem více zranitelnější a náchylnější vůči účinkům environmentálních změn. Státy Latinské Ameriky se nacházejí na rozlehlém území, které prochází všemi podnebnými pásy, proto jejich obyvatelé musí čelit katastrofám od hurikánů, záplav a sesuvů půdy přes velká sucha (např. na severu a severozápadě Mexika a v severovýchodní Brazílii) až po tání ledovců v Andách a Patagonii, které by ve větším měřítku mohlo značně ovlivnit snížení dostupnosti vody pro zemědělství.

⁶¹ Stojanov R., Gladišová L., 2011.

⁶² Stojanov R., 2006.

⁶³ Drbohlav D., Uhrek Z., 2007.

Státy Střední Ameriky spolu s Mexikem a státy Karibiku (hlavně Haiti) jsou nejohroženějšími oblastmi Latinské Ameriky z hlediska environmentální migrace. Emigrace v těchto státech byly v posledních dvou desetiletích reakcí nejen na politickou situaci, ale také zejména na přírodní katastrofy, jejichž následkem umírá mnoho lidí, je poškozená veškerá infrastruktura, zničená většina úrody a lidských obydlí.⁶⁴ Například v roce 1998 udeřil v karibské oblasti hurikán Mitch, který podle odhadů zavinil smrt asi 11 tisíc lidí. Roku 2001 se potýkal s následky dvou zemětřesení Salvador, kdy mnoho lidí přišlo o své domovy při záplavách a sesuvech půdy. V následujících letech byly státy Střední Ameriky opět zasaženy ničivými hurikány, Jeanne (2004) a Stan (2005). A vůbec největší přírodní katastrofou v Latinské Americe bylo roku 2010 zemětřesení na Haiti, s jehož následky se obyvatelé Haiti vypořádávají dodnes a které jen znásobilo už tak značný odchod emigrantů do Dominikánské republiky.⁶⁵

Migrace v takto zasažených státech je tedy mimo jiné jakousi adaptační strategií na tyto jevy. Někteří autoři se domnívají, že v průběhu 21. století visí nad státy celé Latinské Ameriky hrozba velkého nárůstu emigračních toků, kde hlavní příčinou budou v budoucnu rostoucí ekologické obavy.⁶⁶

6.3 Socioekonomické příčiny

Mezi hlavní příčiny migrace z rozvojové do rozvinutější země na jihu patří především její těsná blízkost a dobrá dostupnost z hlediska dopravních sítí. Přemístění do sousední země pro migranty také znamená vynaložit menší úsilí a mnohem menší náklady na cestu. Samozřejmě, lidé jsou motivováni i vidinou vyšší životní úrovně, ekonomické prosperity země, lepšími pracovními příležitostmi a vyššími příjmy. Je nutno však podotknout, že na jihu mezi těmito státy nejsou rozdíly tak moc velké.⁶⁷

Migrační toky v Latinské Americe vznikají kombinací mnoha faktorů, které jsou charakteristické pro „masové“ přesuny obyvatelstva. Některé z nich mají své kořeny v historii. Demografický tlak zapříčiněný vysokým přirozeným přírůstkem a nadbytkem mladého obyvatelstva v 50. letech 20. století již byl uveden v předchozích kapitolách. Příčiny latinskoamerické migrace však sahají mnohem hlouběji do historie.

⁶⁴ Agunias D., 2006.

⁶⁵ Kukliš L., 2005.

⁶⁶ Mahler S. J., Ugrina D., 2006.

⁶⁷ Ratha D., Shaw W., 2007.

Nespravedlivé majetkové poměry zde panovaly už v koloniálním období a v mnoha zemích přetrvávají dodnes. Zavádění nevhodných agrárních reforem tento stav výrazně nezlepšilo a tak důležitou roli hraje pokračující nerovné vlastnictví půdy a sociální nerovnost. Podobu dnešních migračních toků rovněž ovlivnilo zavedení pěstování monokulturních plodin na plantážích a následná orientace na export surovin a dovoz výrobků, což vedlo akorát k větší závislosti na vyspělých zemích a zvýšení nezaměstnanosti. Ačkoli se jednotlivé země snaží čelit těmto problémům, často nejsou schopny vytvořit dostatek pracovních míst, zajistit všem lidem bezplatný přístup k veřejným službám (zdravotní péče, vzdělání) a odvrátit tak zhoršování kvality života svých obyvatel a příjmové rozdíly.⁶⁸ Nerovné příjmy jsou nejpatrnější hlavně v zemích se středními příjmy (např. Argentina, Chile, Venezuela, Brazílie), kam se uchylují imigranti sousedních zemí (Bolívie, Paraguay, Peru...), kteří mají příjmy často mnohem nižší.⁶⁹

Řešení své špatné ekonomické situace vidí mnoho latinskoamerických rodin ve vyslání svého člena do zahraničí, který jí může pomoci zlepšit tuto situaci prostřednictvím zasílaných remitencí. Remitence tudíž mohou být samy o sobě nejen důsledkem migrací, ale i jejich motivem.⁷⁰

V letech 1990–2005 převládaly v zemích Latinské Ameriky nepříznivé ekonomické podmínky. Proto hlavní příčinou, která na počátku 21. století stála za rozhodnutím mnoha obyvatel států Latinské Ameriky emigrovat, byla bezesporu nezaměstnanost a ztráta práce⁷¹. Podobná situace nastala i ve druhé polovině posledního desetiletí, tj. v letech 2008–2009, kdy musely tyto země čelit dopadům další ekonomické krize.⁷² Tyto skutečnosti jako motivy pro migraci převažují především u mužů a dospělých žen, u kterých je hned na 2. místě nejčastějším důvodem pro migraci odchod za účelem sloučení s rodinou nebo partnerem. Preference těchto příčin migrace je podobná ve většině států Latinské Ameriky. Jako příklad uvádíme v následujících tabulkách 1 a 2 údaje pro stát Uruguay.⁷³

⁶⁸ Núñez de Escorcía V., 2007.

⁶⁹ Ratha D., Shaw W., 2007.

⁷⁰ Drbohlav D., 2003.

⁷¹ Jako příklady jsou zde uvedeny příčiny migrace ve státě Paraguay a Kolumbie, viz příloha č. 5 a 6.

⁷² SICREMI, 2011.

⁷³ Instituto Nacional de Estadística [online], 2006.

Tabulka 1: Nejčastější důvody emigrace uruguayských obyvatel dle věkové skupiny⁷⁴
v roce 2006 (v %):

Příčiny	15-24 let	25-44 let	45 let a více
Dlouhodobě nezaměstnaný	39,1	44,3	42,3
Velmi nízký příjem	23,5	30,1	20,0
Rodina	12,3	11,7	20,6
Jiné	25,1	14,0	17,1

Upraveno autorkou dle zdroje: Instituto Nacional de Estadística, 2006.

Tabulka 2: Nejčastější důvody emigrace uruguayských obyvatel podle pohlaví v roce 2006 (v %):

Příčiny	Pohlaví	
	Muži	Ženy
Dlouhodobá nezaměstnanost	42,7	36,2
Nabídka práce v zahraničí	8,3	10,0
Velmi nízký příjem	30,1	17,6
Studium v zahraničí	3,3	4,5
Rodina/partner	9,0	23,7
Jiné	6,7	8,0

Upraveno autorkou dle zdroje: Instituto Nacional de Estadística, 2006.

6.4 Politické příčiny

Dalšími determinanty latinskoamerických migračních procesů jsou politické faktory. Ve 2. polovině 20. století probíhala na území Latinské Ameriky migrace zejména v rámci přesunů obyvatelstva prchajícího ze své země na základě ozbrojeného konfliktu, autoritářských režimů či nestabilní politické situace. Obyvatelé zemí, jako je Salvador, Guatemala, Chile nebo Kolumbie, byli nuceni emigrovat ve velkém měřítku

⁷⁴ U mládeže do 15 let jsou přirozeně hlavní příčinou migrace rodinné důvody (téměř 61 %), proto není potřeba tuto věkovou kategorii uvádět v tabulce.

v důsledku dlouhotrvajících občanských válek a represivních diktátorských režimů.⁷⁵ Podobná situace, kde zůstává významným faktorem násilí, kriminalita a nebezpečí, je v některých latinskoamerických státech dodnes, jen není na první pohled tak patrná jako v předchozích letech. S příchodem demokracie a míru do těchto zemí se mnoho obyvatel zase vrátilo. To se však nedá říci o Kolumbii, ve které přetrvává konflikt mezi levicovými partyzány a armádou. Tyto a další ozbrojené skupiny jsou zde zapojeny do únosů, vražd, sexuálního násilí a teroristických aktivit, jejichž oběťmi jsou právě lidé z řad civilistů. V současnosti jsou proto Kolumbijci⁷⁶ známí jako jeden z nejvíce emigrujících národů Latinské Ameriky a Kolumbie jako země s největším počtem vnitřně vysídlených osob v tomto regionu.⁷⁷

Tyto a další jim podobné události významně ovlivnily podobu a charakter dnešních migračních toků i v ostatních zemích Latinské Ameriky. Politická nestabilita, vysoká kriminalita, guerillová hnutí, vznik gangů a jiné problémy v některých státech Latinské Ameriky stále přetrvávají.

6.5 Migrace a globalizace

Moderní technologie a způsoby komunikace jsou dnes již na takové úrovni, že výrazně podporují současné migrační trendy. Usnadňují migrantům odchod ze zdrojové země jak vyspělejší a rozšiřující se dopravní sítě a dokonalejšími dopravními prostředky, tak snaží komunikaci se svou rodinu, kterou v zemi původu zanechají. Sociální sítě a na mnoha místech snadno dostupný internet překonávají izolovanost lidí, kteří opouštějí své domovy a umožňují jim být neustále v kontaktu se svými blízkými nezávisle na čase a vzdálenosti, která je mnohdy dělí. Překonání veškerých komunikačních bariér a bariér vzdálenosti a dostupnosti mnoha míst stojí za zrodem migračních sítí, které pomáhají vytvářet lepší podmínky pro migraci.⁷⁸ Dříve byli lidé častokrát nuceni opustit své domovy z převažujících negativních faktorů, ale s příchodem industrializace a s lepšími ekonomickými podmínkami vyspělejších zemí začali opouštět své domovy dobrovolně a přetvářet tak původně spíše negativní ráz tohoto fenoménu. A právě to je jeden z hlavních důvodů, který po mnoho let podporoval a stále podporuje rostoucí migrační proudy, do kterých se dnes zapojuje stále více zemí a lidí nejen vlivem migračních politik, ale i globalizací trhů a celé

⁷⁵ Latapí Escobar A., 2010.

⁷⁶ Viz příloha č. 7.

⁷⁷ Bérubé M., 2005.

⁷⁸ Stojanov R., Novosák J., 2008.

společnosti.⁷⁹ Právě díky liberalizaci mezinárodního obchodu a zvyšujícím se přímým zahraničním investicím do zemí Latinské Ameriky se navyšuje počet nových pracovních míst a podporuje se tak atraktivita a potenciál zemí pro budoucí migranty.⁸⁰

⁷⁹ Adamcová L., 2009.

⁸⁰ CEPAL, 2006.

7 DŮSLEDKY MIGRACE A JEJÍ VLIV NA ROZVOJ STÁTŮ LATINSKÉ AMERIKY

Důsledky migračních procesů a jejich vliv na rozvoj a budoucí vývoj států jsou v současnosti velmi diskutovaným tématem. Do popředí zájmů mnoha států se dostává otázka, zda právě v rozvojových zemích, kde se migrační pohyby projevují v největším měřítku, mají migrace pozitivní efekt nebo tam způsobují spíše ještě větší chudobu a dostávají země do tzv. bludného kruhu⁸¹.

Neexistuje žádný univerzální seznam důsledků, který bychom mohli aplikovat jednotně na všechny země. V každé zemi jsou dopady různé. Závisí to na typu migrace a konkrétní situaci a podmínkách, ve kterých se země zrovna nachází. Dopady, jež migrace přináší, ale můžeme všeobecně rozlišovat podle toho, v jaké rovině v daném státě působí, na ekonomické, sociální, environmentální, demografické či politické. Tyto dopady se projevují v určitém časovém horizontu, ve kterém pozorujeme, jak dlouho působí, jakou mají intenzitu a za jak dlouho se vůbec projeví.⁸²

Při analýze a hodnocení důsledků migrace zde však narážíme na mnoho problémů a to především z důvodu nedostatečných informací o skutečných ekonomických a sociálních podmínkách v mnoha rozvojových zemích a stejně tak v některých zemích Latinské Ameriky. Povaha dat o migračních pohybech může být tedy v některých zemích jen orientační.⁸³ Přesto můžeme tvrdit, že migrace přináší jak nevýhody, tak i značné výhody, je to ale velmi individuální záležitost. Migrace jako taková může působit v pozitivním i negativním směru jak na zemi, odkud jedinec pochází, tak i na cílovou zemi, kam se přistěhuje nebo přímo na samotného jedince. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na dopady působící v globálním měřítku, které postihnou i zbytek světa jako jeden celek.

Migrace, ať už v zemích Latinské Ameriky nebo v dalších rozvojových zemích, mnohdy znamená jen další posílení závislosti na vyspělejší zemi vlivem ztráty lidského kapitálu, která jej využívá ve svůj prospěch jako levnou pracovní sílu. Vlivem migrace se v některých státech prohlubuje chudoba a zhoršuje ekonomická situace. V této situaci

⁸¹ Oikonomikos 2010 [online]: „Bludný kruh chudoby je hypotéza, dle níž ekonomicky chudé země nejsou díky nízkému produktu schopny spořit a akumulovat kapitál, v důsledku čehož nemohou zvyšovat objem své produkce a tím pádem také zůstávají nadále chudé, čímž se daný kruh uzavírá.“

⁸² Adamcová L., 2009.

⁸³ Ratha D., Shaw W., 2007.

jsou remittance⁸⁴ spíše malou kompenzací za mnohem větší problémy způsobené migrací. Je rovněž otázkou, zda remittance nejsou zároveň jednou z příčin, proč lidé migrují.⁸⁵ Pro každou zemi jsou mezinárodní migrace a s nimi spojené problémy obrovskou výzvou a pokouší se o jejich řešení a zavádění různých migračních politik, programů a strategií, aby je mohly samy účinně řídit a kontrolovat. Naneštěstí můžeme říci, že celkově migrační politiky mnoha zemí rizika a problémy spojené s migrací, jako jsou ilegální migrace, vysoké remitenční poplatky či šíření nakažlivých chorob, stále podceňují.⁸⁶

7.1 Integrace cizinců

Vzhledem ke společné historii států Latinské Ameriky, není problém integrace migrantů v těchto zemích tak značný jako v rozvojových zemích na jiných kontinentech. Většina latinskoamerických států má společné náboženství, jazyk, ale i podobnou kulturu a zvyky. Ke snadnějšímu začlenění přistěhovalců do společnosti zde přispívá také fakt, že mnoho domorodých kmenů bylo v minulosti rozprostřeno na území, které dnes zasahuje do více než jednoho státu. I z tohoto důvodu je pro Latinskou Ameriku typické stěhování v rámci sousedních hranic. Migranti se sice usadí v cizí zemi, ale v podstatě se stále nacházejí na původním území svých předků, takže adaptace v novém prostředí s novými lidmi pro ně není až tak dlouhý a složitý proces. V řadě zemí je hladký proces integrace imigrantů nejen překvapivý, ale i velmi příkladný. Nicméně jsou stále místa, kde to moc jednoduché není a přistěhovalci se zde stávají obětmi diskriminace, rasismu a xenofobie jako např. v Argentině, jedné z hlavních cílových zemí latinskoamerických imigrantů. Tato diskriminace je pak patrná nejen ve společnosti, ale i na trhu práce, při poskytování zdravotní péče či ve vzdělávacím systému.⁸⁷ To jen posiluje společenskou nerovnost uvnitř komunit, sociální napětí a zvyšuje se hrozba potencionálního konfliktu. Nejvíce diskriminovanými vrstvami obyvatel v Latinské Americe jsou především černoši a domorodé obyvatelstvo, což je, mimo jiné, negativním pozůstatkem z koloniálních dob. Tito lidé bývají zároveň těmi nejchudšími z obyvatel Latinské Ameriky, kteří žijí na okraji této společnosti.⁸⁸

⁸⁴ Pojem vysvětlen v terminologickém slovníku. Dále však bude více objasněn v textu.

⁸⁵ Stojanov R., Gladišová L., 2011.

⁸⁶ Ratha D., Shaw W., 2007.

⁸⁷ UNESCO, 1999.

⁸⁸ Durand J., 2009.

7.2 Brain drain (odliv mozků)

Jedním z hlavních problémů, které migrace některým zemím přináší a se kterým se v průběhu posledního desetiletí potýká ve větší míře i Latinská Amerika, je odchod kvalifikovaných pracovníků a vzdělaných lidí do zahraničí, tzv. brain drain (odliv mozků).⁸⁹ Právě odchod kvalifikovaných pracovníků z rozvojových zemí, kteří se zde nejvíce podílejí na migračních pohybech, má značný vliv na situaci v chudých zemích a je to jeden z nejvýznamnějších negativních dopadů migrace. Chudé země se totiž s tímto problémem samy nedokáží vypořádat a tuto ztrátu dostatečně nahradit. U kvalifikovanějších pracovníků je navíc větší pravděpodobnost, že se v cílové zemi usadí i se svou rodinou, než u méně kvalifikovaných, kteří sice opustí svou rodinu v zemi původu, avšak svůj odchod jí kompenzují zasíláním většího objemu remitencí.⁹⁰

Problematickou záležitostí je odchod kvalifikovaných pracovníků z toho důvodu, že jsou ztraceny investice vložené do vzdělání těchto pracovníků a jejich znalosti bývají poté zpravidla uplatňovány ve vyspělejších zemích. Rozvojové země se tedy zabývají otázkou, jak lze brain drain co nejvíce omezit, např. restriktivní migrační politikou, která reguluje vstup migrantů do cílové země, což však může naopak vést ke zvýšení ilegální migrace. Ačkoli takovýto migrant uškodí svým odchodem dané zemi, zároveň zde dochází ke snížení konkurence na pracovním trhu a tím i poklesu nezaměstnanosti. Navíc jako “odškodnění” za svůj odchod posílá zemi původu množství pravidelných remitencí, což se pozitivně podepisuje na jejím rozvoji. Z migrace tedy neprofituje jen migrant, který si v hostitelské zemi může přilepšit vyšším příjmem, ale také jeho příbuzní, kterým tyto remitence zasílá a následně i země původu za předpokladu, že jsou tyto remitence dobře využity a investovány. Pro hostitelskou zemi to má také své výhody, avšak pro místní obyvatelstvo této země vytváří migranti hlavně konkurenci na pracovním trhu. Hostitelské země vidí přínos migrantů v nákladech, které musí migranti vynaložit na živobytí v této zemi za své základní potřeby, ubytování, dopravu, apod. A rozhodně se nejedná o malé částky. Lidé, kteří dosáhli určitého vyššího vzdělání, migrují do jiné země s určitým očekáváním a míří především

⁸⁹ Ne vždy musí odchod kvalifikovaných pracovníků a vzdělaných lidí znamenat problém v podobě odlivu mozků. Ten nastává v případě, že emigrace těchto lidí dosáhne takové úrovně a způsobí takové ztráty, které se významným způsobem podílejí na nepříznivých ekonomických podmínkách v zemi původu migrantů a nepřinášejí jí na oplátku žádná pozitiva, jako jsou investice, zasílání dostatečného množství finančních prostředků, nové znalosti, technologie. Bohužel, tato situace, kdy je odchod kvalifikovaných pracovníků problém, převažuje ve většině rozvojových zemí. SELA, 2009.

⁹⁰ Durand J., 2009.

za vyšším platem, ačkoli realita bývá často jiná.⁹¹ Kvalifikovaní a vzdělaní lidé v určitém oboru jsou nakonec zaměstnáváni v hostitelských zemích na mnohem nižších pozicích a jejich kvalifikace tak zde ztrácí na významu. Navíc zde mohou mít jako dělníci stále více peněz než jako doktoři nebo inženýři v zemi původu.⁹²

Odliv mozků je jedním z významných migračních proudů v Latinské Americe. Nicméně, země Latinské Ameriky jsou spíše zdrojem této kvalifikované pracovní síly, která směřuje v první řadě do vyspělých zemí, jako jsou Spojené státy, Kanada a také některé evropské země. Odchod vysoce kvalifikovaného lidského kapitálu do sousedních zemí Latinské Ameriky probíhá v mnohem menší míře, ale rozhodně není zanedbatelný.⁹³

Některé země však mají reálnou šanci problematiku odlivu mozků vyřešit. Toto řešení spočívá ve vytvoření lepších ekonomických podmínek, pracovních míst a větších příležitostí v zemi původu migranta, aby ho tak motivovaly k návratu do vlasti. Migranti, kteří se takto vrací zpět, se stávají součástí tzv. cirkulační migrace.⁹⁴ Výhoda návratu kvalifikovaných pracovníků do země svého původu spočívá v tom, že mohou přinést a uplatnit nově nabyté zkušenosti, vědomosti a veškeré know-how, které předají ve své zemi a podílejí se tak na zkvalitňování jejích služeb a zlepšování ekonomické úrovně. Ale i tito lidé se mohou po návratu domů setkávat s problémy, kdy se jim nedaří znovu začlenit do své původní komunity.⁹⁵

Rozsah migrace vysoce kvalifikované pracovní síly je velmi vysoký především v menších a méně rozvinutých zemích Latinské Ameriky, které nejsou schopny vytvořit dostatečné množství pracovních příležitostí⁹⁶, jež by odpovídaly dosaženému vzdělání těchto pracovníků a celkově mají velmi omezené možnosti, jak tuto situaci zvrátit. Například, malý ostrov v Karibiku s ne příliš početným obyvatelstvem nebude potřebovat mnoho lékařů, zdravotních sester, specialistů, apod. Důsledkem je v tomto případě pak odchod kvalifikovaných pracovníků, jejichž podíl tvoří až 80 % vysokoškolsky vzdělaných lidí z celkového počtu migrantů ve státech jako Guyana, Haiti, Jamajka, Belize a Grenada. V bohatších zemích je jejich podíl

⁹¹ Adamcová L., 2009.

⁹² King R., 2008.

⁹³ Latapí Escobar A., 2010.

⁹⁴ Derek a kol., 2009.

⁹⁵ CEPAL, 2006.

⁹⁶ Jako příklad je zde uveden jeden ze států Latinské Ameriky, viz příloha č. 8.

mnohem nižší. V Guatemale, Salvadoru, Hondurasu či Nikaraguye je to „jen“ 30 % a v Argentině, Brazílii nebo Chile dokonce pouhých 5 %. Většina těchto kvalifikovaných pracovníků míří do Spojených států, kde někteří z nich rovněž dokončí své vzdělání, které by nedosáhlo takové úrovně a kvality, kdyby jej dokončili v zemi svého původu.⁹⁷

V případě Kuby je situace trochu odlišná, neboť má Kuba stanovenou zvláštní politiku pro vývoz kvalifikovaných pracovníků do jiných zemí založenou na oboustranných dohodách. Co se týče obyvatelstva pevninských států Latinské Ameriky, za zmínku stojí hlavně Mexičané, kteří se na migraci do USA podílí největším počtem kvalifikovaných pracovníků. Podle některých odborníků lze bez nadsázky tvrdit, že kdyby se většina těchto migrantů vrátila zpět do Mexika s nově získanými zkušenostmi ze Spojených Států, mohla by významně přispět k rozvoji této země.⁹⁸

7.3 Remittance

Remittance a jejich dopad na rozvoj států je velmi diskutovaným tématem v oblasti problematiky migrace, které je velmi obsáhlé a široké. Proto v této kapitole nastíníme jen základní charakteristiku remitencí, jejich potenciál a vliv na rozvoj a ekonomiku států Latinské Ameriky.

Remittance jsou bezpochyby jedním z nejviditelnějších a nejdůležitějších důsledků migrací. V některých zemích mají obrovský ekonomický a sociální dopad a jsou považovány za obrovský přínos migrace. Jako hlavní argument se uvádí fakt, že ačkoli lze těžko přesně určit jejich objem, protože jsou často posílány neoficiální cestou, přesahují svou výší oficiální rozvojovou pomoc (ODA⁹⁹) a v některých zemích dokonce i přímé zahraniční investice. Migrace nemusí tedy být jen problém pro zemi původu migranta v podobě odlivu kvalifikovaných pracovních sil. Tento negativní dopad migranta je doprovázen jiným dopadem, pozitivním, v podobě protisměrného proudu finančních toků zasílaných migranty pracujícími v zahraničí zemi svého původu.¹⁰⁰

⁹⁷ SICREMI, 2011.

⁹⁸ Durand J., 2009.

⁹⁹ Official development assistance.

¹⁰⁰ Adamcová L., 2009.

Remitence jsou množství peněz, které vydělá migrant v zahraničí a následně je převede do země svého původu. Mezinárodní měnový fond rozděluje remitence do 3 skupin, přičemž obecné definice označují za remitence právě první typ z nich¹⁰¹:

- Remitence pracovníků pracujících v zahraničí po dobu jednoho roku nebo déle.
- Zaměstnanecké kompenzace, které pocházejí od osob, které zůstávají v zahraničí méně než jeden rok.
- Migrační transfery – transfery zboží a financí, které souvisejí s přeshraniční migrací.

Dále mohou být remitence děleny podle odesílatele a příjemce těchto finančních toků. Podle Carlinga (2005) rozeznáváme celkem 7 různých forem remitencí:

- Osobní vklady a investice – jsou to transfery, které slouží výhradně pro osobní spotřebu a migranti si sami určí, na co peníze použijí.
- Transfery v rámci rodiny – 1 z nejdůležitějších toků remitencí, který slouží k zabezpečení základních potřeb rodinných příslušníků v zemi původu migranta.
- Transfery pro charitativní účely.
- Kolektivní transfery, které nejčastěji putují do rozvoje dané komunity v zemi původu migranta.
- Povinné transfery vládním institucím - daně a odvody.
- Důchody a transfery pro sociální zabezpečení.

Podle zprávy Mezinárodního měnového fondu (2009) jsou remitence zasílány do země původu migranta následujícími způsoby: komerční banka, pošta, různé přepravní společnosti, pomocí přátel či příbuzných, neformálními systémy převodů peněz, apod.

Mezinárodní migrace v Latinské Americe je základním stimulem řady změn v této oblasti. Některé země se staly ekonomicky závislými na remitencích.¹⁰² To potvrzují státy, ve kterých dosahují remitence minimálně 10% podílu na HDP jako v Nikaragui, Salvadoru a Hondurasu. Remitence, které se podílí významnou částí na HDP, stimulují ekonomický růst, poskytují zahraniční měnu, přispívají k inflaci národní měny a celkově mají multiplikační efekt a potenciál vytvářet bohatství. Také jsou považovány

¹⁰¹ Stojanov R., Novosák J., 2008.

¹⁰² Mahler S. J., Ugrina, D., 2006.

za nástroj pro boj s chudobou, k jejímuž snížení přispívají, mají pozitivní efekt na příjmy rodin a pomáhají jim zlepšit kvalitu života.¹⁰³

Nicméně, je velmi obtížné, aby se remittance staly efektivním nástrojem rozvoje v chudých zemích, protože je velmi důležité jejich využití. Lidé je však často použijí jen pro svou momentální potřebu bez jakékoli investice, která by mohla přispět k rozvoji jejich země, zvýšit HDP a snížit tak ztráty způsobené odlivem kvalifikované pracovní síly. Světová banka uvádí, že podíl remitencí, které jsou využity v podobě investic, tvoří jen 25 %.

Remittance nemusí znamenat jen finanční částku, ale jsou často zasílány i ve formě základních lidských potřeb, jako je jídlo, oblečení, náradí, léky, nebo jsou použity za účelem investice do lidského kapitálu k financování vzdělání, zdravotní péče či zlepšení hygienických podmínek.¹⁰⁴ Rovněž mohou sloužit na podporu drobných podnikatelů a jejich aktivit, k poskytování mikroúvěrů, nebo mohou pomoci bankám získat kapitál na rozvojové projekty. Když jsou tedy využity „správně“, mají potenciál být tím nejstabilnějším a nejefektivnějším nástrojem pro snižování chudoby.¹⁰⁵

Remittance však mají i svá negativa. Problém, se kterým se potýká velké množství migrantů, spočívá v převodu finančních toků do země původu. Mnoho migrantů má velmi omezený přístup k finančním službám a instituce si za převod remitencí účtují často nepřiměřeně vysoké poplatky. Kromě toho, migranti, kteří jsou v hostitelské zemi ilegálně, si často ani nemohou dovolit založit účet v bance a poslat remittance oficiální cestou. To mnohdy donutí odesílatele příště poslat své peníze neformální cestou. Remittance bývají také jednou z příčin zvyšování sociální nerovnosti v dané komunitě. Nedostávají se totiž přímo k těm nejchudším, kteří nemigrují, protože na to nemají prostředky.¹⁰⁶ Navíc mohou mít vliv i na svého příjemce žijícího na vesnici, který se pod vidinou lepší životní úrovně a možností ve městech rozhodne migrovat z venkova do města, a tímto způsobem podporuje trend zvyšující se urbanizace v latinskoamerických zemích.¹⁰⁷

„Potenciál dopadu remitencí na ekonomický rozvoj země se odvíjí od jejich rozsahu, forem, použitých transferových cest a způsobu jejich využití.“ Nejdůležitějším

¹⁰³ Núñez de Escorcía V., 2007.

¹⁰⁴ CEPAL, 2005.

¹⁰⁵ Adamcová, 2009.

¹⁰⁶ Rejšková T., 2009.

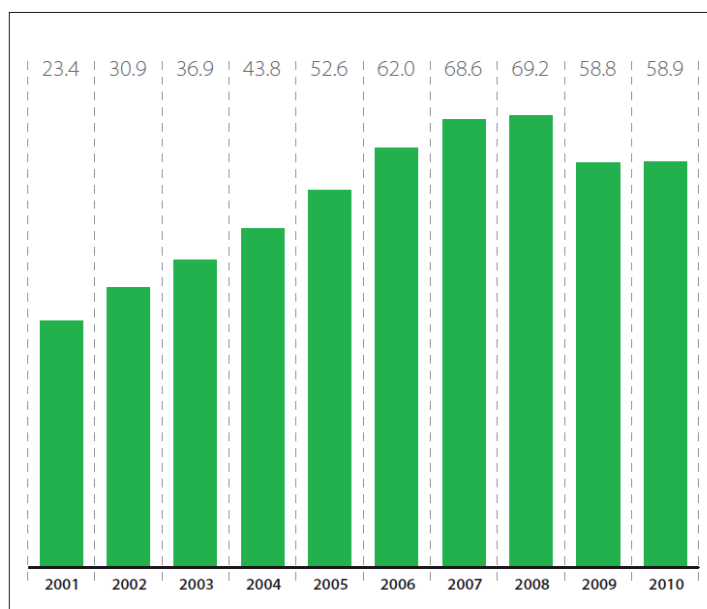
¹⁰⁷ Mahler S. J., Ugrina, D., 2006.

rysem remitencí je jejich stabilita. Ačkoli se ekonomická krize může odrazit na objemu zasílaných remitencí, její vliv se neprojeví tak výrazně jako u jiných finančních toků, jako je oficiální rozvojová pomoc nebo přímé zahraniční investice, které jsou na vývoji ekonomik mnohem závislejší.¹⁰⁸

V souvislosti s remitencemi je potřeba zmínit i jejich sociální dopad v nepeněžní podobě. Jedná se o nehmotné statky, které přináší migranti zpět do země původu prostřednictvím svých nově získaných zkušeností a dovedností, know-how, apod.¹⁰⁹

7.3.1 Vliv remitencí v Latinské Americe

Remittance, které jsou jedním z nejdůležitějších nástrojů na snížení chudoby jednotlivců nebo skupin obyvatel v zemích Latinské Ameriky, celosvětově v roce 2010 představovaly 440 miliard USD. Rozvojové země v Latinské Americe obdržely podle údajů z roku 2010 remittance v částce 58,9 miliard USD (viz obr. 12) a tato oblast zaujímá první místo v objemu těchto finančních toků na světě.¹¹⁰

Obr. 12: *Objem remitencí zasílaných do Latinské Ameriky v letech 2001–2010 (v mld. USD)*

Upraveno autorkou dle zdroje: IDB, 2010.

Na konci roku 2010 byl v Latinské Americe zaznamenán doznívající pokles

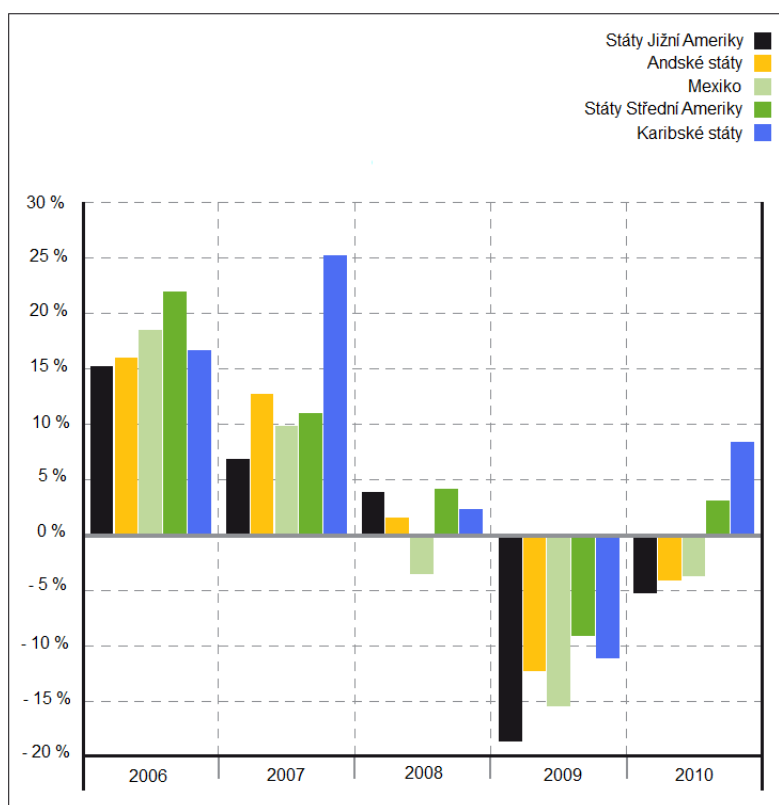
¹⁰⁸ Adamcová L., 2009.

¹⁰⁹ Stojanov R., Novosák J., 2008.

¹¹⁰ International Organization for Migration [online], 2010.

v množství zasílaných remitencí způsobený hospodářskou krizí v letech 2008–2009. V některých částech Latinské Ameriky dokonce poklesla hodnota zasílaných peněžních toků o více než 15 % (viz obr. 13). Na snížení objemu těchto remitencí měla vliv především nižší koncentrace migračních toků do Spojených států a Španělska v posledních letech a také fakt, že právě v těchto zemích byl dopad hospodářské krize obzvlášť silný a byly zasaženy sektory, ve kterých pracuje nejvíce imigrantů.¹¹¹

Navzdory poklesu výše remitencí vykazoval jejich objem růst 0,2 % oproti předchozímu roku a dosahoval téměř 59 miliard amerických dolarů. V předchozích letech před ekonomickou krizí dosahoval meziroční nárůst remitencí ve státech Latinské Ameriky až 17 %.¹¹²

Obr. 13: Vývoj růstu objemu remitencí zasílaných do Latinské Ameriky v letech 2006–2010 podle jednotlivých regionů

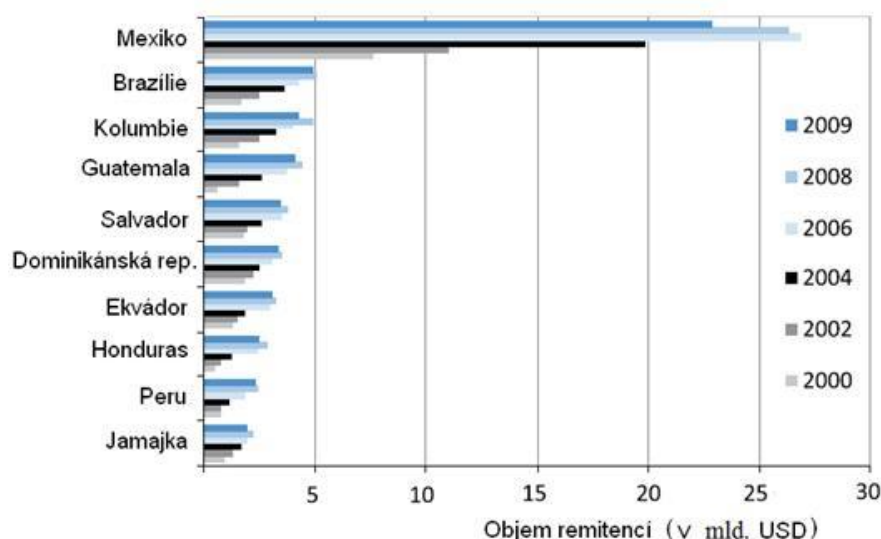
Upraveno autorkou dle zdroje: IDB, 2010.

Největším poskytovatelem remitencí pro latinskoamerické země jsou v první řadě Spojené státy a jejich vliv je na tyto státy nejdůležitější. Objem finančních prostředků

¹¹¹ SICREMI, 2011.

¹¹² IDB, 2010.

v dolarech nebo dokonce eurech je totiž mnohem vyšší než remitence zasílané v domácí měně¹¹³. Proto účinek remitencí zasílaných v rámci migrace mezi latinskoamerickými státy není tak velký jako dopady remitencí z USA. To však nemění nic na tom, že působení remitencí zasílaných do zemí Latinské Ameriky se projevuje především na regionální úrovni.¹¹⁴ Největším příjemcem remitencí z latinskoamerických států je bezesporu Mexiko, jehož objem již přesahuje 25 miliard USD a tvoří téměř 60 % z celkového objemu remitencí zasílaných do Latinské Ameriky. Dalšími významnými příjemci jsou Brazílie, Kolumbie, Guatemala a Salvador (viz obr. 14).¹¹⁵

Obr. 14: 10 největších příjemců remitenčních toků v Latinské Americe v letech 2000–2009 v mld. USD

Upraveno autorkou dle zdroje: IOM: World Migration Report, 2010.

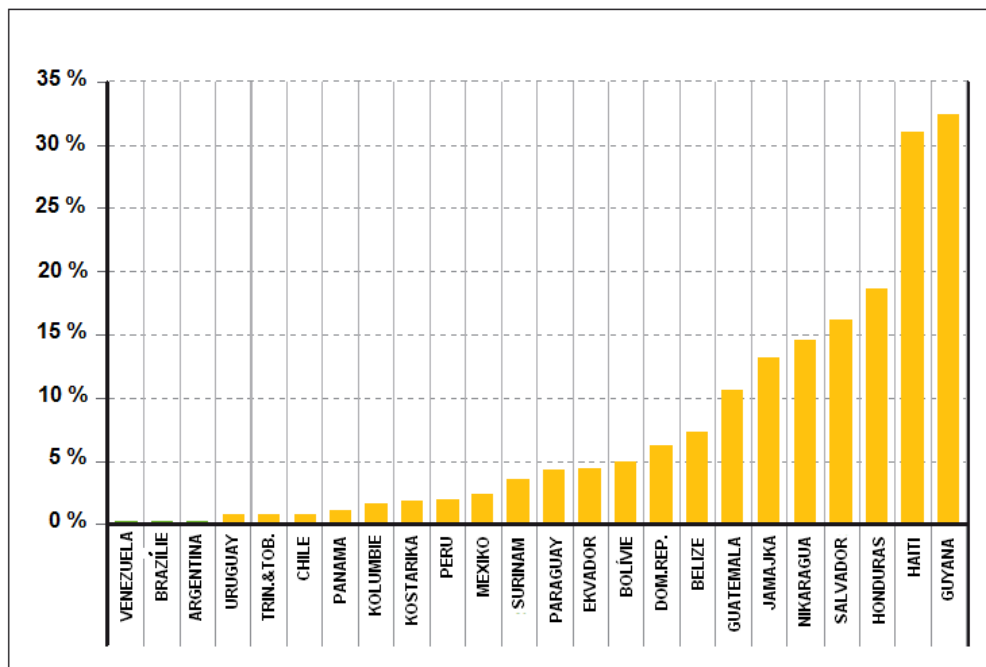
Co se týče důsledků remitencí na rozvoj států, největší dopady jsou pozorovány v nejchudších zemích Latinské Ameriky, kde je objem remitencí důležitou součástí jejich HDP. Mezi tyto státy patří především Guyana, Haiti, Honduras, Salvador, Nikaragua a Jamajka (viz obr. 15). Remitence v těchto zemích převyšují dokonce i oficiální rozvojovou pomoc (např. v Guatemale jsou remitence 21násobně vyšší než ODA).¹¹⁶

¹¹³ Příklad měn, ve kterých jsou nejčastěji zasílány remitence migranty do Bolívie, viz příloha č. 9.

¹¹⁴ Durand J., 2009.

¹¹⁵ Agunias D., 2006.

¹¹⁶ Agunias D., 2006.

Obr. 15: Podíl remitencí na HDP ve státech Latinské Ameriky za rok 2010

Upraveno autorkou dle zdroje: IDB, 2010.

Podle rozdělení dopadů remitencí do 3 skupin, můžeme vidět v tabulce 3, jaký vliv má převod těchto finančních toků na státy Latinské Ameriky.¹¹⁷

Tabulka 3: Dopad remitencí na ekonomiky států Latinské Ameriky během období 2000–2010

Silný	Střední	Nízký
Guatemala	Paraguay	Dominika
Ekvádor	Kolumbie	Panama
Nikaragua	Peru	Antigua a Barbuda
Salvador	Dominikánská republika	Svatý Vincenc a Grenadiny
Haiti	Brazílie	Chile
Honduras	Surinam	Trinidad a Tobago
Bolívie	Kostarika	Argentina
Guyana	Belize	Svatý Kryštof a Nevis
Jamajka	Grenada	Uruguay
Mexiko	Barbados	Svatá Lucie
		Venezuela

Upraveno autorkou dle zdroje: SELA, 2009.

¹¹⁷ SELA, 2009.

Po mnohaletém studiu remitencí se dospělo k závěru, že jejich rozvojový potenciál se nejvíce projevuje v životě jednotlivce nebo místních komunit v dané zemi, protože je jejich příjemci využívají v první řadě pro svou vlastní spotřebu a je jen málo těch, kteří je dál někde investují, aby se pozitivní efekt remitencí mohl dostatečně projevit i na celkové ekonomické úrovni jejich země ve větším měřítku. Remitence nevedou tedy k dlouhodobému ekonomickému růstu, ale naopak podporují nebezpečnou závislost na vyspělých zemích a na těchto finančních tocích. Podle údajů ze Světové banky to tak probíhá i ve většině zemí Latinské Ameriky, kde až 77 % remitenčních toků slouží k pokrytí okamžité potřeby¹¹⁸. Remitence mají mimo jiné schopnost snížit hloubku chudoby a jsou velmi přínosné pro ty nejchudší obyvatele. Jako příklad můžeme uvést Guatemalu, kde se díky remitencím podařilo snížit extrémní chudobu o 22 %. Jak už zde bylo také zmíněno, díky remitencím mají jejich příjemci lepší přístup ke vzdělání, což potvrdily i studie z posledních let, které zaznamenaly zvýšení investic do vzdělání a zvýšenou školní docházku v zemích Latinské Ameriky, např. v Salvadoru. Nadto, investice do vzdělání vedou k vytváření kvalifikovanějších pracovních sil, tudíž mají země prostřednictvím remitencí dlouhodobější vyhlídky pro rozvoj. Remitence přinášejí tedy spíše pozitivní vliv na snižování nerovnosti v zemích Latinské Ameriky. Počet států, kde zapříčiňují malý nárůst nerovnosti, je zde zanedbatelný.¹¹⁹

¹¹⁸ Viz příloha č. 10 a 11.

¹¹⁹ Agunias D., 2006.

8 MIGRAČNÍ POLITIKA, HOMETOWN ASSOCIATIONS

„Mezinárodní migrace jsou nevyhnutelným průvodním jevem moderní společnosti.“¹²⁰ Rozhodnutí většiny jedinců migrovat vychází především z vnějších podmínek, ve kterých žijí a které jsou ovlivněny slabou úrovní rozvoje v jejich zemi. Některým lidem ve svobodném pohybu přes hranice států nic nebrání, jiným je toto právo odpíráno. Jednotlivé státy si totiž dělají nárok na právo kontrolovat vstup těchto jedinců na území svého státu.¹²¹ Dnešní svět si klade za cíl migraci co nejvíce omezit, nebo ji dokonce „vymýtit“, což je nejen velmi složitý úkol, ale také v podstatě neproveditelný. Na druhé straně stojí politika některých bohatých států podporující migraci za účelem nábory levné, avšak kvalifikované pracovní síly ze států méně rozvinutých za účelem vlastního zisku. K volnějšímu přístupu vyspělých států k migraci přispívají i dnešní demografické trendy, které se v těchto státech vyznačují nízkou plodností a výrazným stárnutím populace.¹²²

Zároveň by však tyto země chtěly mít migrační toky cizinců pod kontrolou, proto se neméně snaží co nejvíce zefektivnit a posílit kontroly jak na hranicích, tak uvnitř státu a tímto způsobem zamezit nelegálnímu vstupu do země. Mezi opatření, která byla zavedena za tímto účelem, např. patří „zvýšení sankcí pro zaměstnavatele zaměstnávající nelegálně cizince, harmonizace azylových politik a politik přijímání azylantů.“¹²³ Tato opatření demonstrují, že se hlavní prioritou migračních politik stala snaha co nejvíce řídit dnešní migrační toky, jejichž diverzita a pole působnosti se rozrůstá. Propojují se politiky jednotlivých zemí a vytváří se tzv. globální přístup k tomuto problému. Migrační politika je rovněž propojována s rozvojovou politikou s cílem nastavit své principy a opatření tak, aby co nejlépe prospívaly rozvoji. Proto vyspělé země apelují na rozvojové, aby se zapojily do větší prevence migrace a její kontroly, neboť berou v potaz nejen své zájmy, ale také zájmy a potřeby chudých zemí.¹²⁴

Jestli by však státy měly bránit migraci nebo se spíš zaměřit na podporu bezpečné a legální migrace a podpořit tím rozvoj zemí původu, není dodnes dostatečně zodpovězená otázka. Nicméně nějaká opatření, která by alespoň omezovala vstup

¹²⁰ Horáková M., 2003.

¹²¹ King R., 2008.

¹²² Drbohlav, 2003.

¹²³ Horáková M., 2003.

¹²⁴ Rejšková T., 2009.

a pobyt migrantů v dané zemi za určitých podmínek, zde být zavedena musí. Mezi tato opatření patří nejčastěji ta za účelem ochrany domácího trhu práce, omezení remitencí do rozvojových zemí, zavedení stipendií, boj proti převaděčství a obchodu s lidmi, ochrany obětí, navracení ilegálních migrantů zpět do jejich domovských zemí, kontroly dokladů cizinců a inspekce pracovních míst nebo bilaterální dohody o vzájemném zaměstnávání občanů.¹²⁵ Cílové státy se také snaží o zavedení účinných integračních procesů, které by pomohly migrantům snadněji se začlenit do společnosti, zlepšit jejich postavení a kvalifikaci. Země původu emigrace jsou zase nakloněny nástrojům na udržování kontaktů s migranty a jejich rodinami a garantování občanství. Tímto způsobem se jim snaží vyjádřit podporu pro jejich budoucí návrat a reintegraci do původní komunity. Vytváří různé programy a granty zaměřené především na podporu návratu vysoce kvalifikovaných pracovníků, z jejichž reemigrace mohou mít velký prospěch.¹²⁶

8.1 Trendy migrační politiky ve státech Latinské Ameriky

Dříve bylo cestování mezi státy Latinské Ameriky mnohem obtížnější z důvodu nedostatečné infrastruktury a vyžadování cestovních pasů a víz. Nadto díky ekonomickému modelu substituce dovozu mnoho zemí své hranice uzavřelo nejen zahraničním výrobkům, ale také přílivu cizinců. Byly zde i výjimky jako Argentina a Venezuela, jejichž migrační politika nebyla tak restriktivní a přistěhovalce vítala ve velkém. Diktátorské režimy probíhající během 2. poloviny 20. století byly příčinou migrace mnoha uprchlíků a deportovaných disidentů, kteří se často uchýlovali právě do těchto zemí. Některé země pod vlivem diktatury (Kuba, Chile, Nikaragua, Salvador, Guatemala, Paraguay...) nejen že nepovolovaly vstup přistěhovalcům, ale bránily v odchodu vlastnímu obyvatelstvu pod záminkou kontroly populace z důvodu národní bezpečnosti. Získat povolení k odchodu bylo velmi obtížné. Rostl počet lidí bez dokladů a zvyšovala se ilegální migrace do sousedních zemí.

V 90. letech 20. století se situace v mnoha státech značně uklidnila a byla vytvořena různá společenství států Latinské Ameriky v rámci liberalizace obchodu a za účelem otevřenějšího přístupu k pohybu pracovní síly, která fungují dodnes. Příslušníci těchto společenství (např. MERCOSUR, SICA, CARICOM, CAFTA, Andské společenství)

¹²⁵ Stojanov R., Schroth J., Mikes A., 2011.

¹²⁶ Adamcová, 2009.

mají možnost neomezeného pohybu v rámci členských států a mohou cestovat bez cestovního dokladu i víz.¹²⁷ Státy se prostřednictvím těchto společenství snažily vytvořit jednotný přístup k migrační politice a vyřešit otázku přistěhovalců ze sousedních států. Například pro MERCOSUR¹²⁸ bylo stěžejní podepsání dohody o volném pohybu a pobytu osob v rámci členských států roku 2002, která výrazně přiblížila podobu charakteru tohoto společenství k modelu migrační politiky otevřených hranic států EU. Obyvatelé členských států MERCOSURU dostávají tedy automatické vízum, mohou zde svobodně pracovat a je jim umožněn přístup ke vzdělání, zdravotní péči apod. Nastavení těchto pravidel v migrační politice MERCOSURU slouží rovněž jako prevence a odstranění ilegálních imigrantů, se kterými se ve větší míře v posledním desetiletí potýká hlavně Argentina. Z toho důvodu probíhá v Argentině od roku 2004 program na regularizaci imigrantů, kteří nepochází z žádného členského státu MERCOSURU.¹²⁹

Obyvatelé mnoha latinskoamerických států mají tedy zajištěn volný průchod mezi zeměmi, což však neplatí o cestování do Severní Ameriky, kde jsou zavedena značná omezení. Společným cílem latinskoamerických států je boj s ilegální migrací, organizovaným zločinem a proti obchodu s lidmi. Z tohoto důvodu je Mexiko jako tranzitní země sousedící se Spojenými státy zastáncem spíše restriktivních opatření migračních politik. Migrační politika Mexika je z velké míry ovlivněna tlakem působícím ze strany Spojených států. USA se tak snaží uchránit před masovým přílivem přistěhovalců a omezit ilegální migraci. V posledním desetiletí se tato politika nese v duchu statisíců zadržených (podle statistiky z roku 2006¹³⁰) a násilně deportovaných imigrantů, především ze států Střední Ameriky (Guatemala, Honduras, Salvador nejvíce), což znamená oproti zhruba 10 tisícům z roku 1980 opravdu výrazný nárůst.¹³¹ Pro Spojené státy je spolupráce na poli migračních politik Mexika a středoamerických států neocenitelná, protože právě tyto státy jsou hlavním koridorem pro pašeráky, překupníky a další zločince do USA.

Ale i mezi státy Latinské Ameriky se najdou ty, které se snaží kontrolovat a hlavně omezovat vstup cizinců do své země. Mezi takové státy patří Kolumbie, Ekvádor

¹²⁷ Ratha D., Shaw W., 2007.

¹²⁸ Fňukal M., Szczyrba Z., 2006.: Členskými státy MERCOSURU jsou Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay a Venezuela. K přidruženým státům patří Bolívie, Chile, Ekvádor, Kolumbie a Peru.

¹²⁹ Jachimowicz M., 2006.

¹³⁰ CEPAL, 2006.

¹³¹ Mahler S. J., Ugrina, D., 2006.

a Peru. Některé latinskoamerické státy se snaží navíc kontrolovat příliv migrantů do své země zaváděním víz, prostřednictvím kterých chtějí omezit vstup občanů konkrétních zemí nebo skupin lidí určité sociální úrovně. To mimo jiné vysvětluje velký nárůst ilegální migrace v této oblasti. Naopak lidé s vyšším vzděláním nebo kvalifikací nemají s cestováním v Latinské Americe příliš velký problém.¹³²

Nicméně nelze popřít, že migrační procesy na tomto kontinentu jsou součástí základních prvků rozvoje zemí v tomto regionu, proto se tyto státy čím dál více přiklánějí k tendenci volného pohybu osob. Jednotlivé vlády se snaží ve spolupráci s nevládními organizacemi a sousedními zeměmi zlepšit řízení migrace především na hranicích států, začlenění migrantů do společnosti a zvýšit všeobecné povědomí o rizicích, která migrace přináší. Jejich cílem je rovněž modernizace migrační politiky a posílení institucionálních kapacit v oblasti problematiky migrace. Většina států zavádí na podporu migrantů různé sociální a vzdělávací programy, aby tak usnadnily mezinárodní spolupráci a uchránily je od obchodu s lidmi a organizovaného zločinu.¹³³

8.2 Problematika pouličních gangů v souvislosti s migrací

Ve spojení s ilegalitou některých migračních toků se Latinská Amerika v posledním desetiletí potýká s nárůstem nadnárodních gangů. Za rozšiřováním jejich řad a pole působnosti stojí hlavně deportace tisíce migrantů, kteří jsou v hostitelské zemi ilegálně nebo se zde dopustili trestné činnosti. Nejvíce latinskoamerických migrantů je deportováno ze Spojených států. Největší podíl deportovaných migrantů zauímají Mexičané, Guatemalci a obyvatelé dalších zemí Střední Ameriky. Právě v těchto zemích je problematika gangů a rostoucí kriminalita nejzávažnější. Středoamerické státy a Mexiko se vyznačují mnohem více restriktivními migračními politikami než většina ostatních států Latinské Ameriky. Je to především z důvodu jejich úlohy tranzitních států, kdy se stávají dočasným domovem řady ilegálních migrantů směřujících na sever, a také kvůli silným vazbám se Spojenými státy.¹³⁴

V předchozí kapitole bylo poznamenáno, že se přistěhovalci v latinskoamerických státech málokdy setkávají při integraci do společnosti v cílové zemi s velkými obtížemi. To však neplatí o deportovaných migrantech, kteří se naopak jen těžko opět začleňují do své původní komunity v zemi svého původu. Často mají problém najít si práci a jsou

¹³² Durand J., 2009.

¹³³ Latapí Escobar, A., 2010.

¹³⁴ Andrade-Eekhoff K., 2006.

vytlačeni na samý okraj společnosti. Řešením, jak se vymanit z bídy, pro ně bývá vstup do místního gangu. Ale když se pak rozhodnou gang opustit, jejich situace je ještě mnohem horší. Nesou si s sebou stigmata (tetování, špatnou pověst, záznam v trestním rejstříku, apod.), která jsou sama o sobě překážkou pro novou práci a přijetí do společnosti. Mezi nejznámější gangy ve Střední Americe patří např. v Salvadoru Mara Salvatrucha¹³⁵, Mara 18 nebo Mano Dura, proti kterým bojuje salvadorská vláda již od roku 2003 prostřednictvím programů a reforem trestního zákoníku, aby zatýkání členů těchto gangů bylo snadnější. Další státy rovněž zavádí tvrdá opatření na potírání činnosti gangů, avšak migrační faktory (deportační politika USA, Mexika a také hlavně středoamerických států), které mají velký vliv na příliv nových členů do těchto gangů, jsou stále opomíjeny.¹³⁶

8.3 Hometown Associations

V 7. kapitole byly popsány hlavní důsledky migrací a jejich vliv na rozvoj států Latinské Ameriky. Jak už bylo zmíněno, klíčovou roli pro podporu rozvoje v těchto státech v souvislosti s migrací hrají remittance a jejich využití. To, jak bude v zemi původu s obdrženými remitencemi naloženo, mohou ovlivnit i samotní migranti, kteří je zasílají. Migranti mají totiž často snahu podílet se na jejich efektivním využití prostřednictvím spolupráce s různými organizacemi. Mnoho z nich se po odchodu ze země původu většinou snaží zachovávat své rodinné vztahy a udržet zde tyto vazby i nadále. Děje se tak nejen prostřednictvím telefonních hovorů, občasných návštěv rodin v zemi původu nebo zasíláním remitencí, ale také skrze sdružení známého jako Hometown Associations (dále jen HTAs). S pomocí těchto organizací může být migrant neustále v kontaktu se zemí svého původu a zároveň podporovat ji i svou bývalou komunitu, ze které pochází (viz tabulka 4).

¹³⁵ Mara Salvatrucha je mezinárodní zločinecká organizace, která působí nejen v Salvadoru, ale i Hondurasu, Guatemale či Spojených státech. Její členové se podílí na brutálním násilí ve městech a jejich sousedství, loupežích, obchodování s drogami i lidmi, pašování lidí, vydírání, vraždách, apod.

¹³⁶ Johnson M. H., 2006.

Tabulka 4: *Hlavní důvod pro zasílání remitencí migranty do zemí svého původu v rámci spolupráce s HTAs v roce 2003*

Důvod	Guatemala	Salvador	Nikaragua	Kuba	Ekvádor	Guyana	Kolumbie	Celkem
Pomoc za účelem uspokojení zákl.potřeb rodiny	93 %	85 %	83 %	94 %	67 %	91 %	72 %	82 %

Upraveno autorkou dle zdroje: Orozco, 2005.

Ačkoli jsou tyto organizace založeny na dobrovolnosti, přijetí statutu neziskové organizace je spíše jen formální záležitostí za účelem hledání podpory a finančních prostředků u vlád a jiných organizací. Činnost HTAs není tedy omezena pouze prostředky ze sponzorství migrantů. Partnery HTAs mohou často být i církve či neziskové organizace působící v místní komunitě.¹³⁷

Hlavním cílem projektů HTAs ve státech Latinské Ameriky jsou aktivity zaměřené na podporu zdravotní péče a vzdělávání a dotace určené na budování místní infrastruktury, sociálních zařízení, škol, parků, apod. Zvláštní činností HTAs je pomoc v případě přírodní katastrofy v dané lokalitě, jako tomu bylo např. v Guatemale postižené hurikánem Stan v roce 2005. Rovněž se činnost HTAs soustřeďuje na samotné migranty a jejich rodiny v cílové zemi, kde jim pomáhá v oblasti právních a sociálních služeb a dbá na výuku rodného jazyka a kultury u dětí těchto migrantů.

Přestože jsou HTAs velmi úspěšné v rozvoji místních latinskoamerických komunit v zemi původu, v průběhu posledního desetiletí jejich rozpočet nepřesáhl částku 20 tisíc USD ročně a objem finančních toků obdržených od migrantů tvořil přibližně jen 1% podíl z celkových remitencí zasílaných do tohoto regionu. Nicméně, někteří odborníci odhadují, že tento podíl by v následujícím desetiletí mohl vzrůst na 3–5 %. HTAs působí v Latinské Americe především v rámci středoamerických zemí a Mexiku. V Mexiku se například počet těchto organizací blíží 3 tisícům, ale jejich celkový počet ve světě není znám, rok od roku se mění.¹³⁸

¹³⁷ Orozco M., 2003.

¹³⁸ Orozco M., Rouse R., 2007.

Jak už bylo řečeno, členy HTAs se stává mnoho latinskoamerických migrantů. V tabulce 5 můžeme na příkladu několika zemí Latinské Ameriky vidět, jaký je podíl remitencí zasílaných těmito migranty do země svého původu, kteří jsou zároveň členy nějaké HTA.

Tabulka 5: Podíl remitencí zasílaných migranty, kteří jsou členy HTA, do země jejich původu.

Země	%
Guyana	29
Jamajka	16
Ekvádor	10
Haiti	10
Honduras	7
Kolumbie	6
Nikaragua	4
Salvador	4
Mexiko	4
Dominikánská rep.	3
Guatemala	3
Bolívie	1

Upraveno autorkou dle zdroje: Orozco, 2006.

Rozvojový potenciál HTAs

HTAs a jejich činnosti mohou významně přispívat k rozvoji v rámci regionů jednotlivých států Latinské Ameriky. Jejich hlavním posláním je však především pomoc nejzranitelnějším a nejchudším skupinám obyvatel v této oblasti. Proto se zaměřují spíše na pomoc z dlouhodobějšího hlediska než na jednorázové projekty.

Nicméně, i HTAs se potýkají s problémy. Příkladem může být neefektivní nakládání s penězi či nepostačující zapojení místní komunity a zajištění chodu projektu do budoucna. To je způsobeno nedostatečnou kvalifikací a malými zkušenostmi pracovníků v oblasti rozvoje, kteří bývají v řadách těchto organizací.¹³⁹ Z tohoto důvodu je potřeba uvědomit si, že ačkoli se HTAs podílejí na rozvoji a zkvalitnění

¹³⁹ Orozco M., 2003.

života v dané komunitě, jejich vliv může být v některých případech značně omezený. Z výzkumu M. Orozco¹⁴⁰ HTAs v Mexiku roku 2005 vyplývá, že činnosti těchto organizací jsou efektivnější v souvislosti s růstem jejich organizační vyspělosti v průběhu času. Jejich rozvojový potenciál se také zvyšuje díky spolupráci s jinými aktéry (vláda, nadace, jiná organizace).

Vlády jednotlivých států i mezinárodní organizace v Latinské Americe mají velký zájem na vytvoření jednotného rámce priorit rozvoje v tomto regionu ve spolupráci s HTAs. Společnými silami se snaží sjednotit své zájmy a strategie a vybudovat si vzájemnou důvěru založenou na partnerství.

HTAs realizuje některé rozvojové projekty ve spolupráci s Mezinárodním fondem pro rozvoj zemědělství (IFAD) pod záštitou Organizace amerických států (OAS) a Meziamerickou rozvojovou bankou (AIDB) ve státech Mexiko, Honduras a Haiti. Také v Salvadoru probíhají projekty, na jejichž realizaci se HTAs podílí. Sdružení pod vedením migrantů ve spolupráci se Salvadorskou zemědělskou bankou (Banco Salvadoran Agrícola) vytvořilo roku 2003 program s názvem Manos Unidas por El Salvador (Spojené ruce pro Salvador) za účelem získání dotací na rozvojové projekty v této zemi.¹⁴¹

¹⁴⁰ Manuel Orozco je americký politolog a zároveň vědecký pracovník Ústavu pro studium mezinárodní migrace na univerzitě v Georgetownu. Zabývá se analýzou politik a otázkami v oblasti mezinárodní migrace a rozvoje se zaměřením na globální finanční toky (remittance). Provedl řadu výzkumů a vydal mnoho publikací na toto téma, zvláště v souvislosti s regionem Střední Ameriky, Mexika a Karibiku.

¹⁴¹ Orozco M., 2006.

9 ZÁVĚR

V úvodu této práce byl vytyčen cíl provést zhodnocení dosavadních trendů mezistátních migrací v Latinské Americe a jejich vlivu na rozvoj v této oblasti v souvislosti s jejich příčinami a důsledky. V práci byly prezentovány hlavní migrační směry a toky latinskoamerických migrantů v rámci samotného regionu, které jsou mnohem méně frekventované a významné než mezinárodní migrace do států Anglosaské Ameriky nebo jiných kontinentech. Nicméně to neznamená, že by zájem mezinárodních společenství a vlád jednotlivých latinskoamerických států o migrace probíhající pouze v tomto regionu měl být zanedbáván.

V rámci stanovení charakteristiky migračních toků vyplynulo, že na současné migrační tendence má velký vliv demografická situace jak ve vyspělých, tak rozvojových státech. Stárnoucí populace a nedostatek mladé a levné pracovní síly ve vyspělejších zemích bude i v budoucnosti výrazným stimulem migrace v zemích Latinské Ameriky. V závislosti na charakteru migračních proudů v posledním desetiletí by státy Latinské Ameriky měly věnovat více času a prostředků na řešení otázky nejen odchodu mladé části populace, ale také řešení otázky feminizace migračních toků. Podíl migrujících žen již převyšuje podíl mužů na celkovém počtu latinskoamerických migrantů. Za účelem snížení tohoto podílu migrantů by se proto státy měly také snažit vytvořit více pracovních příležitostí jak pro mladé lidi, tak i rozšířit nabídku pracovních míst v určitých odvětvích pro ženy a poskytnout jim dostatek prostoru pro jejich seberealizaci. Zvyšující se intenzita migračních toků v Latinské Americe je rovněž podporována hlubokými disproporcemi v bohatství jednotlivých zemí a regionů, rozdíly v ekonomické a životní úrovni a politickou nestabilitou. Dnes se situace z politického hlediska ve většině států uklidnila a přiklonily se k modelu demokratického uspořádání, avšak jsou zde stále vidět pozůstatky a důsledky z dob občanských válek či represivních režimů (např. v Guatemale, Salvadoru, apod.). V současnosti čelí státy spíše obavám z narůstajících přírodních katastrof (zemětřesení, hurikány, záplavy...) v důsledku klimatických změn a rostoucí kriminalitě, kterou mají na svědomí narkomafie, pouliční gangy a jiné zločinecké organizace.

Z důsledků, které migrace v rámci států Latinské Ameriky přináší, zde byly zmíněny ty nejdůležitější, které mohou ovlivňovat vývoj těchto států – odchod kvalifikovaných pracovních sil (brain drain) a remittance. V práci byly prezentovány klady a zápory těchto důsledků se zaměřením na rozvojový potenciál migrace. Migrace

je významným prvkem rozvoje těchto zemí. Státy Latinské Ameriky by měly tedy zaměřit svou pozornost na její potenciál a rozvíjet ho zejména prostřednictvím efektivnějšího využití remitencí a zvýšení jejich objemu. Dobrým příkladem pro takovéto efektivní využití remitencí v rozvoji jsou sdružení migrantů jako Hometown Associations, které mají velký podíl na zvyšování úrovně a kvality života místních komunit v zemích Latinské Ameriky nejen díky těmto finančním tokům.

Motivace migrantů a čím dál větší schopnosti a možnosti lidí migrovat se v dnešní době odvíjí od rostoucí ekonomické liberalizace zemí, nových technologií, zkvalitnění a rozšíření dopravních sítí a snadnější a rychlejší komunikaci i na velké vzdálenosti. Navíc, díky globalizaci jsou tyto možnosti rozšířeny i do chudších společenských vrstev, které si tak lépe uvědomují svou sociální nerovnost a rozdíly mezi jejich zemí a zemí vyspělou, což jen podporuje další migrační tendence. A je jen málo pravděpodobné, že by se latinskoamerickým zemím dařilo omezit mezinárodní migraci ve větším měřítku, z toho důvodu by pro ně bylo lepší, aby se spíše připravily na nepříznivé následky tohoto fenoménu a využily je ve svůj prospěch. Je potřeba využít skrytý potenciál, jež nám migrace nabízí, a nebránit se tomuto procesu. To je však v rozporu s mnoha migračními politikami těchto států, které si tuto skutečnost často neuvědomují a stále zavádějí restriktivní opatření pro efektivnější kontrolu migrace, místo toho, aby například vynaložily úsilí k vybudování lepší infrastruktury a podpořily raději lepší cirkulaci migrantů, která jim může být i k užitku.

Problematika migrace v zemích Latinské Ameriky je natolik obsáhlá, že by bylo příhodné se jí věnovat i v budoucnu. Námětem pro další práci by tedy opět mohla být tentokrát již hlubší analýza této problematiky, příležitostí a potřeb rozvoje v souvislosti s dopady migrace aplikovaná na jeden konkrétní latinskoamerický stát. Bylo by prospěšné se také podrobněji zaměřit na rozvojové projekty v oblasti migrace v daném státě a v případě možnosti připojit i vlastní výzkum na toto téma.

10 SHRNOTÍ/SUMMARY/RESUMEN

SHRNOTÍ

Práce se zabývá problematikou migrace v rámci států Latinské Ameriky. V úvodu je vysvětlena definice migrace, jsou popsány její základní typy a přístup rozvojových studií k tomuto tématu. Další část této práce je zaměřena na zhodnocení trendů mezistátních migrací v Latinské Americe, charakterizuje a vymezuje hlavní migrační toky se zaměřením na příčiny migrací v této oblasti. Na základě těchto migračních procesů jsou zde pak nastíněny nejdůležitější důsledky, které mají vliv na rozvoj států v tomto regionu. Závěr této práce je věnován trendům migrační politiky a rozboru činnosti sdružení Hometown Association.

Klíčová slova: Latinská Amerika, Karibik, migrace, remittance, rozvoj, příčiny a důsledky, odliv mozků, migrační politika, sdružení migrantů, trendy a směry

SUMMARY

This thesis is focused on international migration on the intra-regional scale in Latin America. The first chapters explain the definition of migration and define the basic terms of migration including the approach of development studies to this theme. Another part of this thesis pays attention to the analysis of intra-regional migratory trends in Latin American countries, there are characterized and defined the main migratory flows focusing on its causes. On the basis of these migratory processes I try to explain the consequences that influence a development in the states of Latin America. Finally, I devote to the trends and patterns of the migratory policy and the analysis of the activities of Hometown Associations.

Key words: Latin America, Caribbean, migration, remittances, development, causes and consequences, brain drain, migratory policy, Hometown Association, trends and patterns

RESUMEN

Este trabajo se dedica al estudio de la migración internacional en la escala intrarregional de América Latina. En la introducción se explica la definición de la migración y se definen los términos básicos migratorios incluso la postura de los estudios del desarrollo en este tema. Otra parte de este trabajo se ocupa del análisis de las tendencias migratorias intrarregionales de los países latinoamericanos, se caracterizan y definen los principales flujos de la migración en esta región enfocándose en sus causas. A base de estos procesos migratorios trato de explicar las consecuencias más importantes que influyen el desarrollo en los estados de América Latina. Por último, me dedico a los patrones y tendencias de la política migratoria y al análisis de las actividades de las asociaciones de migrantes (Hometown Association).

Palabras claves: América Latina, Caribe, migración, remesas, desarrollo, causas y consecuencias, fuga de cerebros, política migratoria, asociación de migrantes, patrones y tendencias

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ADAMCOVÁ, Lenka: *Rozvojová ekonomika*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2009, 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.

AGUNIAS, Dovelyn: *Remittance Trends in Central America*. [online]. Migration Policy Institute, Washington c2006. [cit. 2012-06-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/USfocus/display.cfm?ID=393>>.

ANDRADE–EEKHOFF, Katharine: *Migration and Development in El Salvador: Ideals Versus Reality*. [online]. Migration Policy Institute, Washington c2006. [cit. 2012-06-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=387>>.

BERUBÉ, Myriam: *Colombia: In the Crossfire*. [online]. Migration Policy Institute, Washington c2005. [cit. 2012-06-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=344>>.

BREA, J. A.: *Population Dynamics in Latin America*. Population bulletin, Vol. 58, No. 1. Population Reference Bureau: Washington c2003.

CARLING, J.: *Migrant remittances and development cooperation*. Oslo: International Peace Research Institute, c2005. ISBN 82-7288-224-8.

CEPAL (2005): *Dinámica demográfica y desarrollo en América Latina y el Caribe*. [online]. Serie Población y Desarrollo, No. 58, 68 s., Santiago de Chile. [cit. 2012-01-15] ISBN: 92-1-322631-4. Dostupné z WWW: <<http://www.eclac.org/publicaciones/xml/6/21136/LCL2235e-P.pdf>>.

CEPAL (2006): *Migración internacional*. [online]. América Latina y el Caribe, Observatorio demográfico, No. 1, 210 s., Santiago de Chile. [cit. 2012-01-02] ISBN: 92-1-021058-1. Dostupné z WWW: <<http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/8/27498/Observatoriodemografico.pdf>>.

DEREK, G. a kol. *The dictionary of human geography*. 5th ed. Malden, MA: Blackwell, 2009, xvi, 1052 p. ISBN 978 1 4051 3288 6.

DRBOHLAV, Dušan: *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt*. [online]. Přednáška v rámci programu Kultury a křižovatky. Multikulturní centrum, Praha c2003 [cit. 2012-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957393>>.

DRBOHLAV, D. – UHEREK, Z. 2007. *Reflexe migračních teorií*. Geografie - Sborník ČGS, 112, č. 2, s. 125-141.

DURAND, Jorge: *Processes of Migration in latin America and the Caribbean (1950-2008)*. UNDP: Human Development Research Paper, Vol. 24. c2009. 47 s.

FŇUKAL, Miloš – SZCZYRBA, Zdeněk: *Geografie Latinské Ameriky a Karibiku*. [online]. Elektronický učební text. Olomouc, c2006. Poslední revize 7. 9. 2009 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z WWW: <<http://rgla.upol.cz/>>.

HORÁKOVÁ., Milada: *Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly*. Praha: VÚPSV, 2003, 97 s.

IDB (2010): *Remittances to Latin America and the Caribbean in 2010 - Stabilization after the crisis*. [online]. Multilateral Investmen Fund: Washington, c2010. [cit. 2012-05-14] 27 s. Dostupné z WWW: <http://www.remittancesgateway.org/index.php/documents/doc_details/160-idb-remittances-to-latin-america-and-the-caribbean-in-2010-stabilization-after-the-crisis>.

Instituto Nacional de estadística. *Encuesta Nacional de Hogares 2006*. [online]. Informe sobre Migración Internacional en base a los Datos Recogidos en el Módulo Migración. Instituto Nacional de Estadística. c2006. [cit.2012-05-06], 86 s. Dostupné z WWW: <<http://www.ine.gub.uy/enha2006/informe%20Migraci%F3n%20ENHA%202006.pdf>>.

IOM. [online]. Nedatováno. [cit. 2012-03-06]. Dostupné z WWW: <www.iom.int>.

IOM: *Výkladový slovník migrační terminologie*. [online]. Nedatováno. [cit. 2012-02-24]. Dostupné z WWW: <www.iom.cz>.

IOM (2010): *The Future of Migration: Building Capacities for Change*. [online]. World Migration Report 2010, s. 149-163, Geneva. ISBN 978-92-9068-590-6. Dostupné z WWW: <http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010_ENGLISH.pdf>.

IOM (2008): *Pérfil Migratorio de Argentina*. Oficina Regional para América del Sur: Buenos Aires, c2008. 74 s.

IOM (2010): *Pérfil Migratorio de Colombia*. Oficina Regional para América del Sur: Buenos Aires, c2010. 104 s.

IOM (2011): *Pérfil Migratorio de Bolivia*. Oficina Regional para América del Sur: Buenos Aires, c2011. 122 s.

IOM (2011): *Pérfil Migratorio de Paraguay*. Oficina Regional para América del Sur: Buenos Aires, c2011. 92 s.

IOM (2011): *Pérfil Migratorio de Uruguay*. Oficina Regional para América del Sur: Buenos Aires, c2011. 163 s.

JACHIMOWICZ, Maia: *Argentina: A New Era of Migration and Migration Policy*. [online]. Migration Policy Institute, Princeton University c2006. [cit. 2012-07-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=374>>.

JOHNSON, Mary Helen: *National policies and the Rise of Transnational Gangs*. [online]. Migration Policy Institute, Washington c2006. [cit. 2012-07-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/usfocus/display.cfm?ID=394>>.

KING, Russel. *Atlas lidské migrace*. King Russel. Praha: Mladá fronta, 2008. 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0.

KUKLIŠ, Libor: *Ničivé hurikány devastují středoamerické státy*. [online]. Internetový magazín Gnosis9, rubrika Bouře a tornáda. c2005 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://gnosis9.net/view.php?cisloclanku=2005100011>>.

LATAPÍ ESCOBAR, Augustín: *The Future of Migration Policies in the Americas*. World Migration Report 2010: Background Paper, Geneva c2010.

MAHLER, Sarah J. – UGRINA, Dusan: *Central America: Crossroads of the Americas*. [online]. Migration Policy Institute. Washington, c2006. [cit. 2012-05-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/USFocus/display.cfm?ID=386>>.

Ministerstvo vnitra České republiky. *Terminologický slovník*. [online]. c2007. [cit. 2012-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>>.

NÚÑEZ DE ESCORIA, Vilma: *Migración Inter centroamericana: Caso emblemático Nicaragua – Costa Rica*. [online]. Forum: Migraciones. Lisboa, c2007. [cit. 2012-06-28]. Dostupné z WWW: <http://www.fidh.org/IMG/pdf/Nunez_SurSur_es.pdf>.

Oikonomikos 2010. *Slovník pojmů*. [online]. c2009. [cit. 2012-07-13]. Dostupné z WWW: <http://stat.rs.opf.slu.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=534&Itemid=31>.

OROZCO, Manuel: *Hometown Associations and their Present and Future Partnerships: New Development Opportunities?* Report commissioned by the US Agency for International Development, Washington, DC., c2003. 60s.

OROZCO, Manuel: *Diasporas, Philanthropy and Hometown Associations: the Central American Experience*. Inter-American Dialogue, c2006. 34s.

OROZCO, Manuel et al.: *Transnational Engagement, Remittances and Their Relationship to Development in Latin America and the Caribbean*. Institute for the Study of International Migration: Georgetown University, c2005.

OROZCO, Manuel – ROUSE, Rebecca: *Migrant Hometown Associations and Opportunities for Development: A Global Perspective*. [online]. Inter-American dialogue. Migration Policy Institute, c2007. [cit. 2012-07-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=579>>.

RATHA, Dilip – William SHAW: *Causes of South-South Migration and Its Socioeconomic Effects*. Migration Policy Institute. World Bank, c2007. [cit. 2012-06-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=647>>.

REJŠKOVÁ, Tereza: *Jak migrace ovlivňuje rozvojové země*. V: *Migrace*. Časopis Rozvojevka: číslo 1, c2009. s. 4-5.

ROBERT, Elisabeth: *Mujeres, migración, remesas y relaciones de género*. [online]. Evidencias a partir de tres casos: Colombia, República Dominicana y Guatemala. [cit. 2012-05-04]. UN-INSTRAW: La Paz, c2009. Dostupné z WWW: <www.un-instraw.org/es/downloads/lectures/index.php>.

SELA (2009): *La Emigración de Recursos Humanos Calificados desde Países de América Latina y el Caribe: Tendencias Contemporáneas y perspectivas*. [online]. Venezuela, c2009. [cit. 2012-03-17]. 58 s. Dostupné z WWW: <www.sela.org>.

SICREMI (2011): *International Migration in the Americas*. Final Report. System on International Migration in the Americas: Washington, c2011. ISBN 978-0-8270-5652-7.

STOJANOV, Robert: *Životní prostředí a rozvoj*. Učební modul. Univerzita Palackého: Olomouc c2006. 42 s.

STOJANOV, Robert – GLADIŠOVÁ, Lucie: *1. Úvod do tématu migrace a přehled klíčových teoretických konceptů*. V: *Migrace a rozvoj: Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Vyd. 1. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2011. s. 9-44.

STOJANOV, Robert – NOVOSÁK, Jiří: *Migrace namísto pomoci? Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje*. Mezinárodní vztahy, c2008. Vol. 43, No. 1. ISSN 0323-1844.

STOJANOV, Robert – SCHROT, Jan – MIKES, Antonín: 2. *Remittance a jejich rozvojový dopad*. V: *Migrace a rozvoj: Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Vyd. 1. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2011. s. 9-44 .

Trading Economics: *Population total in Latin America and Caribbean*. [online]. c2012. [cit. 2012-07-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.tradingeconomics.com>>.

U.S. Census Bureau (2010): *The Hispanic Population: 2010*. [online]. Census Briefs, 16 s. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.census.gov/prod/cen2010/briefs/c2010br-04.pdf>>.

UN (1998): *Recommendations on Statistics of International Migration*. Statistical Papers Series M, No. 58, Rev. 1. Department of Economic and Social Affairs, New York.

UNESCO: *Globalization and International Migration in Latin America and the Caribbean: Trends and Prospects for the 21st Century*. Final Report. University of Chile, c1999, 35 s.

UNFPA: *Hacia la esperanza: Las mujeres y la migración internacional*. Estado de la población mundial: New York, c2006. 107 s. ISBN: O-89714-774-X.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Terminologický slovník¹⁴²

V tomto seznamu jsou zahrnuty nejdůležitější pojmy, které jsou spojeny s problematikou migrace a mohou se vyskytovat v této práci.

Azyl – forma ochranného pobytu, kterou stát na svém území poskytuje jedinci z jiné země nebo bez státní příslušnosti, který byl nucen opustit svou zemi z důvodu pronásledování za svou politickou či náboženskou příslušnost, kvůli své národnosti, rase apod.

Azylant – cizinec, kterému byl poskytnut azyl.

Brain drain – neboli odliv mozků je emigrace vysoce kvalifikovaných a vzdělaných obyvatel ze země původu do zahraničí, kde mohou lépe využít svůj potenciál.

Cílová země – nebo také hostitelská země je konečná země migračních toků.

Cirkulační migrace – plynulý pohyb lidí mezi státy dočasného nebo dlouhodobého rázu, pokud probíhá dobrovolně v rámci poptávky po pracovní síle.

Deportace – vyhoštění cizího státního příslušníka z důvodu nežádoucího pobytu v dané zemi.

Diaspora – komunity imigrantů žijících v cílových zemích, kteří však nadále udržují vztahy s rodinou a se zemí svého původu.

Emigrace – jedna z forem migrace, kdy migrant opustí svůj domov za účelem usadit se v jiné zemi.

Environmentální migrace – typ migrace, při které jsou lidé nuceni dočasně nebo trvale opustit místo svého bydliště nebo rovnou zemi svého původu v důsledku přírodní katastrofy nebo změny životního prostředí způsobené antropogenními vlivy.

Environmentální uprchlík/migrant – osoba, která se účastní environmentální migrace.

Gender – sociálně konstruované rozdíly mezi muži a ženami, které se mnohou měnit v čase.

Ilegální/neregulérní migrace – neoprávněný vstup do tranzitní nebo cílové země, při kterém jsou porušeny platné právní předpisy těchto zemí

Imigrace – usídlení cizince na území jiného než domovského státu, opak emigrace.

¹⁴² ¹⁴² Vypracováno na základě následujících zdrojů [cit.12-06-14]: Derek a kol., 2009; IOM: Výkladový slovník migrační terminologie, 2011; MVCR, 2010 [online].

Integrace cizinců – proces začleňování imigrantů do struktur společnosti domácího obyvatelstva v cílové zemi.

Legální/regulérní migrace – migrační pohyby, které probíhají podle platných norem a předpisů prostřednictvím autorizovaných kanálů.

Marginalizace – skupina obyvatel, která je vytlačována na okraj společnosti.

Migrační proud – soubor migrantů, kteří pocházejí ze stejné země původu a směřují do stejné cílové země.

Migrační saldo – také označováno jako čistá migrace. Je to rozdíl mezi počtem emigrací a imigrací do země a může mít kladnou nebo zápornou hodnotu.

Multikulturalismus – přístup k integraci, který uznává, usměrňuje a maximalizuje přínosy z kulturní diverzity. Migranti zůstávají odlišitelní od většinové společnosti díky uchování vlastního jazyka, kultury a společenského chování, ale tím neohrožují národní identitu.

Pull faktory – faktory, které lákají jedince k imigraci do zahraničí.

Push faktory – faktory podněcující jedince k migraci, aby opustil svou zemi.

Reemigrace – pohyb člověka, který po návratu do země původu, znovu emigruje.

Reintegrace migrantů – opětovné začlenění migrantů do společnosti v jejich zemi původu.

Remittance – peníze vydělané migranty pracujícími v zahraničí, které jsou převedeny do země jejich původu.

Repatriace – dobrovolný nebo nucený návrat osob do země původu za určitých podmínek stanovených v různých mezinárodních úmluvách obvykle organizovaný státní administrativou.

Řetězová migrace – migrace lidí do cílové země, kde již mají nějaké příbuzné nebo přátele, kteří jim poskytnou informace, podělí se s nimi o své zkušenosti a poznatky a pomáhají nově příchozím se lépe adaptovat.

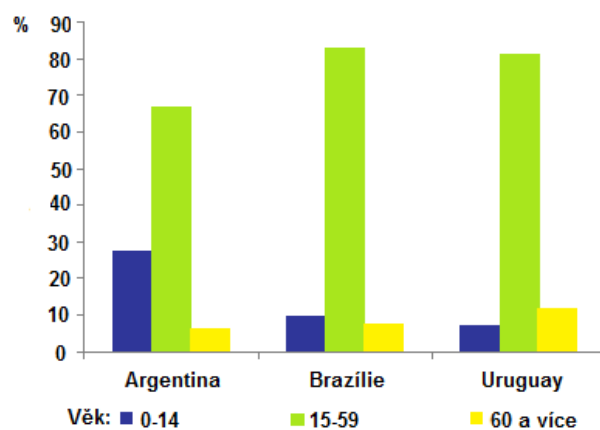
Tranzitní země – země, přes kterou migranti projíždí do cílové země a mohou se zde dočasně usadit.

Uprchlík – státní příslušník třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy, a který je oprávněn pobývat na území členského státu.

Vnitřně vysídlená osoba – osoby nacházející se v obdobně nepříznivém postavení v zemi původu jako uprchlíci. Tyto osoby však na rozdíl od uprchlíků nehledají ochranu v jiném státě, ale zůstávají v zemi původu, aniž by překročily státní hranici do sousední

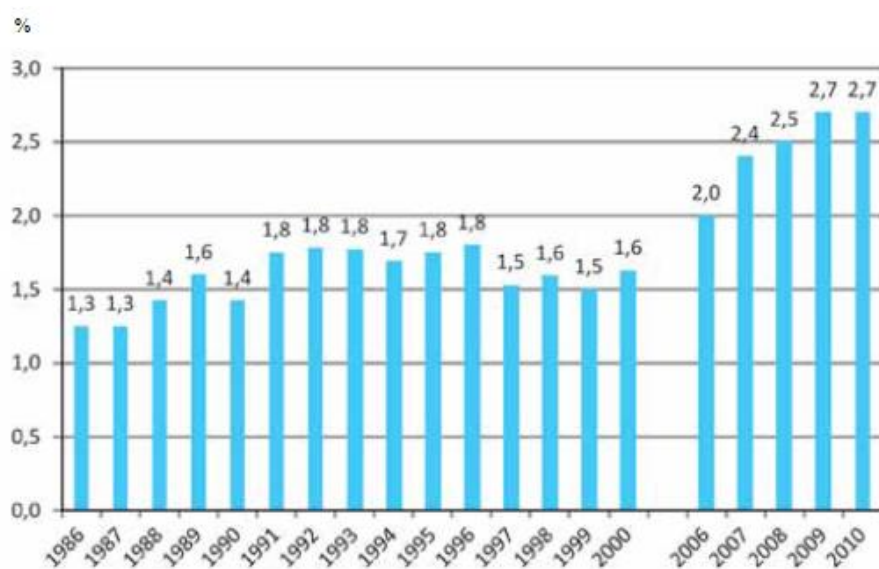
země. Není možné je označit za uprchlíky podle definice Ženevské úmluvy, neboť se nenacházejí mimo zemi původu.

Země původu – země, která je zdrojem regulární i neregulární migrace.

Příloha č. 2: Věková struktura imigrantů žijících v Paraguaji podle země jejich původu, rok 2009.

Zdroj: IOM (2011), Perfil Migratorio de Paraguay.

Příloha č. 3: Podíl uruguayských migrantů, kteří se vrátili zpět do země svého původu, na celkové populaci Uruguaye v letech 1986–2000 a 2006–2010.

Zdroj: IOM (2011), Perfil Migratorio de Uruguay.

Příloha č. 4: *Pracovní zařazení paraguayských emigrantů v zahraničí podle pohlaví v roce 2009*

Pracovní zařazení	Muži	Ženy
Zaměstnanec	91,0 %	29,3 %
Osoba samostatně výdělečně činná	neuvedeno	neuvedeno
Domácí práce	neuvedeno	66,2 %
Jiné	neuvedeno	neuvedeno

Zdroj: IOM, Perfil Migratorio de Paraguay 2011.

Příloha č. 5: *Příčiny migrace a hlavní migrační toky v Paraguaji v letech 1954–2011.*

Cílová země migrantů	Argentina, Spojené státy	Paraguay: imigrace brazil. obyvatel	Argentina, Španělsko	Argentina, Španělsko, jiné země
Období	1954/1988	1972–1992	1992/2002	2003–2011
Příčiny migrace	Hospodářský pokles, diktatura, exil	Otevření hranic zemědělcům, výstavba přehrady Itaipú	Ekonomická krize, nezaměstnanost	Nezaměstnanost, nedostatek pracovních příležitostí pro kvalifikovanou pracovní sílu

Zdroj: IOM, Perfil Migratorio de Paraguay 2011.

Příloha č. 6: *Motivy emigrace kolumbijských obyvatel do zahraničí před rokem 2005 a po roce 2005.*

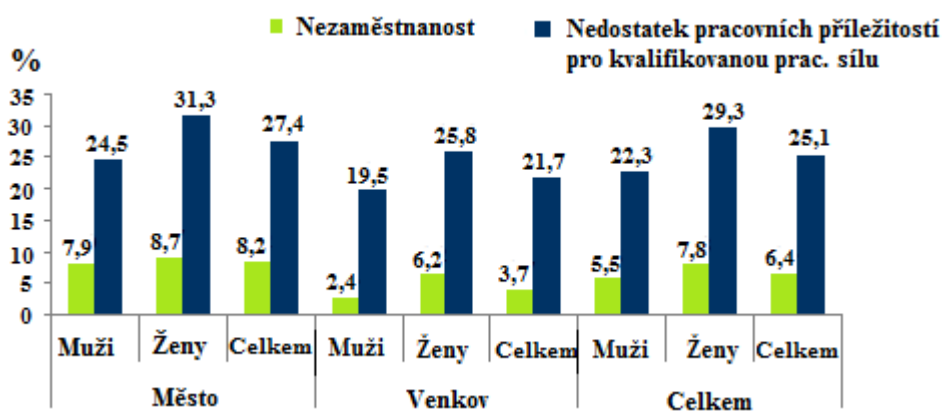
Motivy	Před rokem 2005	Po roce 2005
Ekonomické, pracovní	87,4 %	82,7 %
Manželství, sjednocení rodiny	6,8 %	6,9 %
Studium	2,8 %	6,9 %
Dobrodružství	2,2 %	2,2 %
Jiné	0,8 %	1,3 %

Zdroj: IOM (2010), Perfil Migratorio de Colombia.

Příloha č. 7: *Odhadovaný počet kolumbijských migrantů v zahraničí podle regionu v roce 2008.*

Cílový region	Registrovaní kolumbijští migranti	Odhad celkového počtu kolumbijských migrantů v regionu
Severní Amerika	533 189	1 179 211
Jižní Amerika	409 626	706 255
Asie a Oceánie	15 993	5 706
Střední Amerika a Karibik	24 514	neuvedeno
Evropa	289 641	776 147
Celkem	1 272 963	2 667 319

Zdroj: IOM (2010), Perfil Migratorio de Colombia.

Příloha č. 8: *Míra nezaměstnanosti a nedostatku pracovních příležitostí pro kvalifikovanou pracovní sílu v Paraguayi podle pohlaví v roce 2009*

Zdroj: IOM, Perfil Migratorio de Paraguay 2011.

Příloha č. 9: Podíl remitencí podle druhu zahraniční měny, ve které jsou zasílány do Bolívie, 2008/2009.

Měna	%	
	2008	2009
Boliviano	40,1	26,1
Euro	2,6	4,0
Americký dolar	54,6	65,7
Argentinské peso	1,5	3,0
Chilské peso	0,0	0,5

Zdroj: IOM (2011), Perfil Migratorio de Bolivia.

Příloha č. 10: Nejčastější využití obdržených remitencí v Paraguaji v roce 2009.

Využití remitencí na:	%
Náklady za uspokojení základních potřeb	87,1
Vzdělávání dětí	5,1
Spoření a investice	0,9
Nákup zboží dlouhodobé spotřeby	0,9
Jiné (rekreace, atd.)	3,3

Zdroj: IOM, Perfil Migratorio de Paraguay 2011.

Příloha č. 11: Nejčastější využití obdržených remitencí v Bolívii v roce 2009.

Využití remitencí na:	%
Náklady za stravování	63,3
Náklady za oblečení	9,4
Náklady za dopravu	0,7
Náklady za vybavení domácnosti	4,5
Osobní výdaje	3,0
Základní služby	0,7
Náklady za vzdělání	8,2
Náklady za zdravotní péči	4,2

Zdroj: IOM (2011), Perfil Migratorio de Bolivia.